KANSALLINEN KOULUTUKSEN ARVIOINTIKESKUS

Puheenvuoroja etäyhteyksiä hyödyntävästä opetuksesta

Marita Härmälä, Juho Norrena, Marjaana Veermans & Anne Lahtivirta

Artikkelikokoelma | 1:2026

suomi

ISBN ISBN 978-952-206-938-2

ISSN 2669-8072

Sisällysluettelo

1 Johdanto

2 Näkökulmia koulun muutokseen ja etäyhteyksin toteutettavaan opetukseen perusopetuksessa

2.1 Taustaa

2.2 Arvojen näkökulma

2.3 Koulun muutoksen näkökulma

2.4 Yhteiskunnallinen näkökulma

2.5 Teknologis-pedagoginen näkökulma

3 Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus perusopetuksessa – pedagogiikkaa, opettajuutta ja tulevaisuuden mahdollisuuksia

3.1 Johdanto

3.2 Mitä etäyhteyksiä hyödyntävä opetus on?

3.3 Millaista pedagogiikkaa etäyhteyksiä hyödyntävä opetus edellyttää?

3.4 Miten etäyhteyksiä hyödyntävä opetus muuttaa opettajan työtä?

3.5 Tulevaisuuden näkymät

4 Pulpetin takaa katsottuna. Oppilaiden kokemuksia etäyhteyksiä hyödyntävästä opetuksesta

4.1 Näkeekö ope mut? Teknologian merkitys etäyhteyksin toteutetussa opetuksessa

4.2 Monipaikkainen yhteisopettajuus – Jaettua vastuuta ja rikasta pedagogiikkaa

4.3 Vuorovaikutus etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa

4.4 ”Toimii ihan hyvin” – Mutta ei kaikille samalla tavalla

4.5 Näkyykö oppiminen ruudun läpi? Oppilaiden kokemuksia arvioinnista etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa

4.6 Oppilaiden ääni ohjaamaan tulevaisuuden suuntaa

Puheenvuoroja etäyhteyksiä hyödyntävästä opetuksesta

13.10.2026

ARTIKKELIKOKOELMA TEEMA-ARVIOINTI ESI- JA PERUSOPETUS

1 Johdanto

Marita Härmälä, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Tämä artikkelikokoelma syntyi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen vuosina 2024–2025 toteuttaman Etäyhteyksien hyödyntäminen perusopetuksessa -arvioinnin tulosten innoittamana. Arviointi toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön väestönkehityksen haasteita perusopetuksessa tarkastelleen työryhmän työskentelyn tueksi (Väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä käsittelevä työryhmä - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö).

Karvin arviointitulosten pohjalta työryhmä toteaa loppuraportissaan muun muassa, että etäyhteyksiä hyödyntävä opetus on perusopetuksessa mahdollisuus, jolla voidaan turvata kelpoisten opettajien antama opetus ja monipuolistaa opetusta. Opetuksen lähtökohtana on kuitenkin aina oppilaitoksessa annettava opetus. Lähiopetus on perusopetuksessa oppilaan subjektiivinen oikeus, sillä opetuksella on tietojen ja taitojen kehittymisen lisäksi myös vahva kasvatuksellinen funktio, johon sisältyy sosiaalinen vuorovaikutus ikätoverien ja koulun aikuisten kanssa.

Etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen edistämiseksi OKM käynnistää vuonna 2026 kuntien välistä yhteistyötä kehittäviä pilottihankkeita sekä opettajien pedagogisen kehittämisen hankkeen opettajankoulutuslaitosten kanssa. Lisäksi väestönkehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä tarkastellut työryhmä esittää loppuraportissaan (OKM, 2026) etäyhteyksiä hyödyntävästä opetuksesta kokeilua, jolle toteutetaan tutkimuspohjainen arviointi. Kokeilun tulosten perusteella kehitetään lainsäädäntöä, joka edesauttaa kuntien ja opetuksen järjestäjien mahdollisuuksia järjestää perusopetusta laadukkaasti. Lainsäädäntöuudistuksen jälkeen etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen terminologiaa täsmennetään ja tarkennetaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Karvin arviointihankkeessa saatujen tulosten pohjalta syntyi ajatus koota arviointiryhmän jäsenten kirjoittamia artikkeleita, joissa arvioinnin tuloksia voitaisiin pohtia vielä syvällisemmin. Artikkelikokoelman teksteissä on haluttu tuoda eri osapuolten käsityksiä ja kokemuksia voimakkaammin esille, sillä esimerkiksi oppilaiden kokemukset etäyhteyksin toteutetusta opetuksesta jäivät arviointiraportissa hyvin pieneen rooliin. Artikkelikokoelman kirjoittajat ovat rehtori Juho Norrena (Tampereen kaupunki), kasvun ja oppimisen johtaja Anne Lahtivirta (Suonenjoki) ja professori Marjaana Veermans (Turun yliopisto).

Artikkelikokoelman ensimmäisessä luvussa rehtori **Juho Norrena** pohtii sitä, miten sivistys ja tasa-arvoiset oppimismahdollisuudet voidaan turvata teknologian kehittyessä ja miten koulun muutosvalmiutta voidaan lisätä kestävällä tavalla. Vaikka etäyhteyksiä hyödyntävä opetus tuo uusia mahdollisuuksia opetuksen järjestämiseen, ei nykyteknologia vielä mahdollista tarpeeksi luonnollista vuorovaikutusta oppilaiden ja opettajan välillä. Tekniikan kehittyessä koulun on kuitenkin valmistauduttava uusiin toimintatapoihin ja yhteisen arvopohjan määrittelyyn.

Etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa joudutaan punnitsemaan eri arvoja keskenään: onko esimerkiksi oppilaan oikeus sosiaaliseen luokkaympäristöön tärkeämpi kuin hänen mahdollisuutensa oppia uusi kieli? Tai ovatko eri oppimisen tavat keskenään tasa-arvoisia? Koulun tulevaisuuteen liittyy jo nyt useita ratkaistavia haasteita, kuten esimerkiksi vähenevät oppilasmäärät ja pitenevät koulumatkat, henkilöstön saatavuus, koulujen eriarvoistuminen, teknologian sulautuminen arkeen sekä koulujen lisääntynyt monikulttuurisuus. On

myös tärkeä pohtia opettajuutta ja esimerkiksi mahdollisuuksia jakaa opettajuus pedagogisen asiantuntijan sekä oppisisällöllisen osaajan rooleihin silloin, kun opetusta järjestetään fyysisesti erillään.

Artikkelin lopuksi Norrena peräänkuuluttaa rohkeutta kokeilla uusia opetuksen ja oppimisen menetelmiä koulun ja oppimisen ehdoilla. Etäyhteyksien hyödyntäminen ei saa rajoittua säästötoimenpiteeksi tai koulujen pakonomaiseksi tavoitteeksi rimpuilla muun yhteiskunnan teknologisen kehityksen mukana.

Professori **Marjaana Veermansin** artikkeli keskittyy etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen pedagogiikkaan, opettajuuteen ja tulevaisuuden mahdollisuuksiin. Hänen lähtökohtanaan on, että etäyhteyksiä hyödyntävä opetus ei ole vain teknologisten välineiden käyttöönottoa, vaan se edellyttää opettajalta uusia pedagogisia ratkaisuja esimerkiksi opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutukseen. Kyse on ennen kaikkea pedagogisesta kokonaisuudesta, jossa yhdistyvät oppimisympäristö, opettajan toiminta, oppilaiden aktiivisuus sekä vuorovaikutuksen rakentuminen. Vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden rakentamiseksi opettajan tehtävänä on suunnitella esimerkiksi säännöllisiä keskusteluhetkiä, yhteisiä projekteja, pienryhmätyöskentelyä tai muita toimintatapoja, joissa oppilaat eivät työskentele vain yksin. Parhaimmillaan etäyhteyksiä hyödyntävä opetus voi Veermansin mukaan myös laajentaa oppilaiden mahdollisuuksia kuulua erilaisiin ryhmiin esimerkiksi pienissä kouluissa. Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus mahdollistaa uudenlaisia yhteistyön muotoja myös koulujen ja opettajien välillä.

Etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa teknologin tulee palvella pedagogisia tavoitteita. Digitaaliset välineet eivät itsessään tee opetuksesta laadukasta. Ratkaisevaa on, miten niitä käytetään oppimisen tukena. Oppimisen keskiössä säilyvät edelleen vuorovaikutus, ohjaus, turvallinen ilmapiiri ja kokemus siitä, että oppilas kuuluu yhteisöön. Opettaja on entistä vahvemmin oppimisprosessin suunnittelija, ohjaaja ja mahdollistaja.

Artikkelin lopussa Veermans toteaa, että etäyhteyksiä hyödyntävä opetus ei todennäköisesti tule korvaamaan lähiopetusta, vaan siitä muodostuu yksi opetuksen järjestämisen tapa muiden joukossa. Tulevaisuudessa keskeinen kysymys ei ole, opetetaanko etänä vai läsnä, vaan missä tilanteissa etäyhteydet tuovat oppilaille todellista lisäarvoa ja milloin lähiopetus tarjoaa edelleen tarkoituksenmukaisemman pedagogisen ympäristön.

Kasvun ja oppimisen johtaja **Anne Lahtivirta** tarkastelee artikkelissaan etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta pulpetin takaa ja oppilaiden kokemusten kautta. Artikkelin aineistona ovat etäyhteydellä katsomusainetta opiskelevien oppilaiden yksilöhaastattelut kahdesta eri koulusta. Haastatelluilla 13 oppilaalla on 1–3 vuoden kokemus etäyhteyksin toteutetusta opetuksesta, heistä kahdeksan opiskelee suomea toisena kielenä. Oppilaiden käytössä oli virtuaaliluokka, jolloin he näkevät koko seinän kokoiselta kuvalta toisen opetusryhmän. Opetuksen onnistuminen edellyttää tällöin pedagogisten ja sosiaalisten tekijöiden ohella teknisten laitteiden ja digitaalisten ratkaisujen saumatonta toimivuutta.

Lahtivirta kuvaa aineistosta esiin nostettujen esimerkkien avulla, miten oppilaat kokevat esimerkiksi etä- ja lähiopettajan roolit ja luokkahuoneessa syntyvän vuorovaikutuksen. Oppilaiden kokemukset osoittavat, että etäyhteyksiä hyödyntävä opetus voi parhaimmillaan olla sujuvaa, motivoivaa ja oppimista tukevaa. Opetuksen laatu ei kuitenkaan synny teknologiasta itsestään, vaan pedagogisesti tarkoituksenmukaisista ratkaisuista, toimivasta vuorovaikutuksesta, selkeistä rakenteista ja opettajien yhteistyöstä. Tärkeässä roolissa on monipaikkainen yhteisopettajuus, jossa etäopettajan aineenhallinta yhdistyy läsnä olevan opettajan tarjoamaan tukeen ja ohjaukseen.

Toivomme artikkelikokoelman tuovan uusia näkökulmia etäyhteyksien hyödyntämiseen perusopetuksessa. Vaikka artikkelikokoelman lähtökohtana olivat ennen kaikkea Karvin arvioinnissa esiin nousseet kehittämiskohteet, uskomme tekstien palvelevan kuntapäättäjiä, rehtoreita, opettajia ja opettajankouluttajia myös laajemmin. Erityisen arvokkaana pidämme tässä julkaisussa arvioinnin kohteen, eli erilaisiin etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen kehittämishankkeisiin osallistuneiden oppilaiden, äänen esiintuomista. Näiden kommenttien kautta haluamme kiinnittää huomiota siihen, että etäyhteyksien hyödyntämisessä

perusopetuksessa ei ole kyse vain teknologisten apuvälineiden hyödyntämisestä vaan kokonaan erilaisesta lähestymistavasta oppimiseen ja opettamiseen. Opetuksella etäyhteyksin ei ole tarkoitus korvata lähiopetusta, vaan täydentää sitä silloin kun opetusta ei muutoin ole saatavilla. Etäyhteyksin toteutettu opetus voi joissain tilanteissa olla ainut käytettävissä oleva keino tarjota oppilaalle yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella esimerkiksi vähemmistöuskontoja ja vieraita kieliä.

Lähteet:

Härmälä, M., Hietala, R., Karttunen, A., Lahtivirta, A., Norrena, J., Veermans, M. & Raitakari, J. (2026). *Etäyhteyksien hyödyntäminen perusopetuksessa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut: 1:2016. Saatavilla: ETÄYHTEYKSIEN HYÖDYNTÄMINEN PERUSOPETUKSESSA

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2026. *Perusopetuksen järjestäminen murroksessa, Väestönkehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä tarkastelevan työryhmän loppuraportti*. (2026). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:14. Saatavilla: Väestökehityksen haasteita perusopetuksessa tarkastelevan työryhmän loppuraportti

2 Näkökulmia koulun muutokseen ja etäyhteyksin toteutettavaan opetukseen perusopetuksessa

Juho Norrena, Tampereen kaupunki

Tämä artikkeli käsittelee etäyhteyksin toteutettavaa opetusta perusopetuksessa erityisesti arvojen, koulun muutosvalmiuden, yhteiskunnallisten trendien sekä digitalisaation ja pedagogiikan näkökulmista. Miten sivistys ja tasa-arvoiset oppimismahdollisuudet voidaan turvata teknologian kehittyessä ja miten koulun muutosvalmiutta voidaan lisätä kestävällä tavalla. Teen tarkastelua omien havaintojeni sekä aiheeseen liittyvien selvitysten sekä tutkimusten perusteella. Artikkelissa esitettävät näkemykset eivät perustu suoraan Karvin arviointien tai selvitysten tuloksiin.

2.1 Taustaa

Etäyhteyksin toteutettava opetus on perusopetuksessa vielä varsin pieni ilmiö, mutta keskustelu sen ympärillä heijastaa tulevaisuuden koulun suuntia. On selvää, että teknologiassa piilee paljon valjastamattomia mahdollisuuksia, jotka tulevat muuttamaan koulujärjestelmää. Aiheeseen liittyvässä keskustelussa yhdistyy erilaisia näkökulmia ja puheenvuorot ovat olleet hyvin ristiriitaisia. Samalla, kun keskustelu jakaa mielipiteitä, on tärkeää muistaa, että koulun tehtävien ja toimintatapojen kuuluukin olla jossain määrin ristiriidassa muun yhteiskunnan kehityskulun kanssa. Nopeus, tehokkuus, sirpaleisuus ja monikanavaisuus saattavat olla tavoitteita monella osa-alueella, mutta koulussa tarvitaan usein hitautta, konkreettisten tuotosten puutetta, yhdenmukaisuutta sekä keskittymistä yhteen asiaan.

Käytän tässä artikkelissa termiä *koulu* laajassa merkityksessä kuvaamaan perusopetuksen järjestelmää ja kulttuuria, joka on rakentunut sen ympärille. Koulujärjestelmä on monimutkainen kokonaisuus, johon kiinnittyy suuri määrä lakeja, ohjeistuksia ja toimintamalleja. Uudistukset liittyvät aina jatkumoon, joka on jo valmiiksi hyvin pitkä ja monisäikeinen.

Koulua ympäröivä maailma muuttuu nopeasti ja muutoksen vaikutukset heijastuvat koulun toimintaan. Yhteiskunnan välittämillä muutoksilla on kuitenkin kouluun verrattuna hyvin erilainen rytmi. Avainkäsite yhteiskunnallisessa muutoksessa on *trendi*, joka kuvaa hyvin myös koulun ja muun yhteiskunnan välistä aikakäsitystä. Trendi voi käynnistyä ilmiöstä ja muodostuu aina suhteessa aikaan. Koulun ulkopuolella se tarkoittaa pitkäaikaista, hitaasti rakentuvaa ja laajamittaista kehityssuuntaa. Koulun hitaammassa kehityskulussa samat yhteiskunnalliset trendit saattavat näyttäytyä nopeina, dynaamisina ja epävakaina.

Kouluun kohdistuva muutospaine on enimmäkseen määrittelemätöntä: keskustelussa tunnistetaan yhteiskunnallinen ilmiö, johon koululta toivotaan ratkaisua tai ainakin reagointia. Esimerkiksi nuorten havaitaan viihtyvän liian paljon älylaitteilla tai liikkuvan liian vähän arjessaan, ja koulun toivotaan tekevän asialle jotain. Toisinaan tarjotaan valmiita ratkaisumalleja, kuten uusia ohjeistuksia ja lakimuutoksia. Silloin kouluissa ilmenee lisää suunnittelua, kouluttautumistarpeita ja hallinnollista työtä, kuten strategioiden päivittämistä.

Kun koulun toivotaan muuttuvan, on huomioitava historialliset ja kulttuuriset rakenteet, joille sen toiminta rakentuu. Koulu on esimerkiksi opettajankoulutuksen, politiikan, edunvalvonnan, kansallisen sekä paikallisen ohjauksen ja työehtosopimusten osalta varsin ainutlaatuinen kokonaisuus. Järjestelmässämme opettajilla on hyvin paljon pedagogista autonomiaa esimerkiksi opetusmenetelmien suhteen.

Koulun muuttumiseen vaikuttaa myös, että koulun perustehtävät, oppiminen ja kasvattaminen, ovat syvimmältä olemukseltaan hyvin vakiintuneita tavoitteita. Näiltä osin koulu edustaa varsin vakaata ja pysyvää

instituutiota. Jotain sellaista, mitä muualla yhteiskunnassa ei enää juurikaan ole. Koulun tehtävänä on myös kiinnittää oppilaita yhteiskuntaan. Yhtäältä ajatellaan, että koulu ei pysty reagoimaan ympäristönsä muutoksiin riittävän nopeasti, koska kulttuurishistoriallinen perintö toimii taakkana. Koulua kritisoidaan siis vanhanaikaisuudesta. Toisaalta muutoshitaus suojelee koulun pysyväisluonteista tehtävää yhteiskunnassa. Koulu tehtävänä on edustaa samanaikaisesti pysyvyyttä ja jatkuvaa muutosta.

Tarpeita uudistumiselle syntyy koko ajan ja keskustelu koulun ympärillä sisältää toisistaan poikkeavia näkökulmia. Erityisesti digitalisaation luo odotuksia, jotka aiheuttavat ristiriitoja koulun ja muun yhteiskunnan välille. Digitalisaatio tarjoaa tulevaisuuden haasteisiin ratkaisuja, mutta teknologisten ratkaisujen lisääminen on ristiriitaista ja vaarassa aiheuttaa lisää eriarvoisuutta koulujen arkeen. Vielä muutamia vuosia sitten teknologian käyttömääriä pyrittiin hallitusohjelman tasolla lisäämään kouluissa. Silloin kyse oli teknologiatrendistä. Jälleen puhutaan teknologiatrendistä, mutta päinvastaisessa merkityksessä kuin 2000-luvun alussa. Nyt taas on vallalla ajatus, että laitteiden ja digitaalisten alustojen käyttöä on rajoitettava nimenomaan koulusta lähtien. Näkemykset vaihtelevat ja uudet tutkimustulokset täydentävät edeltäjiään. Syntyy uusia käsityksiä, jotka yhdistävät perinteisiä tieteenaloja uusilla tavoilla. Yhteiskunnallisessa keskustelussa onkin hyödyllistä liikkua äärilaidasta toiseen, kunnes löydetään keskeltä kulkukelpoinen väylä. Koulussa reaktionopeus ei voi olla yhtä nopea.

Vaikka muutokseen ei olisikaan aina keinoja, ja aikaa tarvitaan myös perinteisten arvojen suojelemiseen, tarve muutokselle on tullut koulujärjestelmään pysyvästi. Yksittäisten muutosvaateiden sijaan olisi kouluun liittyvässä keskustelussa korostettava valmiutta kohdata muutoksia järjestelmän eri tasoilla. Muutosvalmiuden lisäämiseksi koulua koskevassa keskustelussa on pohdittava muun muassa henkilökunnan osaamista, tilojen suunnittelua sekä toimintaa ohjaavien säädösten ja strategioiden ajanmukaista kehittämistä. Kyse on myös laadukkaasta toimintakulttuurin johtamisesta.

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus tuo uusia mahdollisuuksia opetuksen järjestämiseen. Siinä piilee kyky ratkaista vielä mahdottomilta tuntuvia koulumaailman haasteita. Samalla digitalisaatio repii koulun tarjoamia yhdenvertaisia mahdollisuuksia yhä kauemmas toisistaan. Tällä hetkellä teknologian avulla ei vielä saavuteta tarpeeksi luonnollista vuorovaikutusta, joka mahdollistaisi laadukkaan opetuksen ja oppimisen tuen samalla tavalla kuin perinteinen kohtaaminen. Meidän on vielä odotettava teknologian kehittymistä ja siihen liittyvää oikeanlaista resurssointia. On myös oltava ennalta valmiina tärkeisiin arvopohdintoihin, kun tekniikka lopulta mahdollistaa uusia toimintatapoja. On pohdittava, missä tilanteissa etäyhteydet tuovat lisäarvoa oppimisen mahdollisuuksiin ja menetelmiin.

2.2 Arvojen näkökulma

Arvot ohjaavat koulun toimintaa. Ne ovat myös lähtökohta onnistuneelle ja kestävälle muutokselle. Kun maailma muuttuu, koulua pyritään viemään eri toimijoiden taholta samanaikaisesti useaan suuntaan. Koulun suunta ei saa määräytyä sillä, mihin se eri toimijoiden odotusten kieputuksessa päätyy, vaan koulun on itse kyettävä määrittelemään, mikä se on ja mihin se pyrkii.

Monimutkaisessa ihmisten välisessä järjestelmässä on tärkeää tunnistaa ja alleviivata syitä, miksi toimitaan, kuten toimitaan. Pitkäaikaisen instituution ei ole kuitenkaan tarpeen keksiä syitä olemassaololleen toistuvasti uudelleen. Vakaan ja selkeän arvopohjan perustalle voidaan rakentaa kulloiseen tarpeeseen sopivia toimintatapoja, jotka voivat muuttua ja olla joustavia, mutta eivät hukkaa kivijalkaa, jolla seisovat. Keskeiseksi kysymykseksi muodostuu, miten koulu onnistuu rakentamaan muutosta kestävällä tavalla: säilyttämällä juurensa ja katsomalla tulevaan?

Arvot ovat valintataipumuksia, joten melkein kaikki tekomme heijastavat arvoja. On kyse hyvin yleisestä asiasta, jota käsitelläkseen on ensin tunnistettava kaksi asiaa:

1) Arvot ovat luonteeltaan hierarkkisia. Jotkut arvot ovat tärkeämpiä kuin toiset. Esimerkiksi oikeudenmukaisuus on tärkeämpi tavoite kuin helppous, vaikka molemmat ovat varmasti jossain tilanteessa merkittäviä. Osa arvoista on tärkeitä itsessään ja osa heijastaa joitain tärkeämpiä arvoja. Esimerkiksi rahalla voidaan tehdä hyvää, vaikka mammonan tavoittelu itsessään ei ole kaikista ylevin arvo.

2) Arvot ovat perusluonteeltaan henkilökohtaisia. Vaikka kyettäisiin määrittelemään yhteisön, organisaation tai vaikka kokonaisen valtion arvoja, sitoutuminen niihin ja käytännön toiminta niiden perusteella tapahtuu yksittäisen toimijan henkilökohtaisten arvojen kautta. Yksilön arvomaailmaan puolestaan vaikuttaa se kulttuurinen ympäristö, jossa hän elää. Perusopetuksessa ollaan siinä mielessä etuoikeutetussa asemassa, että opetussuunnitelman arvopohja on opettajille hyvin samastuttava.

Arvoja ja niiden ilmenemistä voidaan tunnistaa keskustelemalla. Arvokeskusteluun on kutsuttava kaikki henkilöt ja tahot, joiden toimintaan arvot vaikuttavat. Kun osallistumme yhteisten arvojen määrittelyyn, rakennamme samalla yhteyttä omien ja yhteisten uskomustemme välille. Tällä on keskeinen merkitys siinä, kuinka sitoudumme yhteisiin toimintatapoihin. On toivottavaa, että arvokeskustelussa päädytään ristiriitoihin, jotka paljastavat yleensä jonkin merkittävän rajan ja ratkaistavan kysymyksen toiminnastamme. Keskusteluun vaikuttavat myös keskustelijoiden roolit: kätkeytyykö roolien taakse valtaa tai edun tavoittelua? Määritelläänkö keskustelun lopputulos enemmistön näkemyksen vai eniten valtaa omaavan keskustelijan toimesta?

Se, millainen tulevaisuuden koulun tulisi olla, riippuu, keneltä kysytään. Arvojen näkökulmasta on muodostettava koulun tulevaisuudelle arvopohja, joka kiinnittyy historiaan sekä edustaa yhteiskuntaa ja yksilöitä. Arvokeskusteluun toki kuuluu, että siinä otetaan huomioon kaikkien intressiryhmien näkökulmat, mutta jotkut näkökulmat ovat oleellisimpia ja muutoksen ulottumattomissa. On mahdotonta kuvitella, että koulun arvopohja voisi yhtäkkiä muuttua täysin toiseksi kuin mitä se on ollut, koulun arvot edustaisivat jotain muusta yhteiskunnasta irrallista tai että koulun arvot määrittelisi yksi henkilö. On myös tärkeää, ettei koulun arvopohjaa määritellä pelkästään koulun sisältä katsoen. Opettajat, rehtorit ja muut koulun toimijat ovat asiantuntijoita työssään, mutta he eivät tarkastele laajaa yhteiskunnallista kokonaisuutta, jossa koulu on vain yksi tärkeä osa. Toisaalta arvopohja on epäonnistunut, jos sen parissa työskentelevät eivät koe sitä omakseen tai löydä omasta arvomaailmastaan siihen tarttumapintaa.

Etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa joudutaan punnitsemaan eri arvoja keskenään. Onko esimerkiksi oppilaan oikeus sosiaaliseen luokkaympäristöön tärkeämpi kuin mahdollisuus oppia uusi vieras kieli? Tai ovatko erilaiset oppimisen tavat keskenään tasa-arvoisia? Lähtökohtaisesti on selvää, että teknologia tai sen tuomat mahdollisuudet eivät itsessään voi edustaa koulumuutoksen arvopohjaa. Teknologian on oltava väline kohti korkeampia arvoja. Sen sijaan koulun antamat tasa-arvoiset mahdollisuudet esimerkiksi oppilaiden tulevaisuuden, maantieteen kuin sivistyksenkin kannalta ovat arvokeskustelun tärkeä perusta.

Digitaalinen kommunikaatio on perusluonteeltaan erilaista kuin kasvokkain tapahtuva. Tiedämmekin, että epämuodollinen vuorovaikutus ja spontaanius vähenevät, kun ihmiset kohtaavat toisensa ruudun välityksellä. Tästä muotoutuukin etäyhteyksien hyödyntämisen keskeinen ristiriita. Nykytekniikan mahdollisuuksien rajoissa etäyhteydellä järjestetty tapaaminen hukkaa aina jotain lähitapaamiseen verrattuna. Silti se on tarpeellista, koska niin voidaan saavuttaa jotain arvokasta. Kouluoppiminen edellyttää laadukasta kohtaamista, jota on haastavampi mahdollistaa ruutujen välityksellä kuin kasvokkain. Asiaan vaikuttavat myös oppilaiden ikä, tuen tarve ja eri oppiaineiden ominaisuudet. Tinkimättömyys laadukkaasta perusopetuksesta kaikille on toiminnan suunnittelun lähtökohta. Emme tiedä, mitä mahdollisuuksia tulevaisuus tuo mukanaan. Siksi on järkevää miettiä etukäteen se arvopohja ja ne eettiset rajat, joiden puitteissa toimintaa järjestetään.

Jotta laajamittainen ja tulevaisuuteen ulottuva arvokeskustelu on mahdollista, on kyettävä määrittelemään, mitä tarkoitusta varten perusopetus on olemassa ja mitkä ovat sen ensisijaiset tehtävät ja tavoitteet. Eri

toimijoiden väliseen yhteistyöhön on panostettava ja varmistettava, että kaikkien toimijoiden latu kulkee samaan suuntaan. Määrittelyn jälkeen voidaan pohtia, mitkä työtavat, välineet ja osaamiset mahdollistavat meille kestävän ja tasa-arvoisen koulujärjestelmän. Sitä tarkoitusta varten on kyettävä rakentamaan lait, rahoitusmallit, ohjaus- ja arviointijärjestelmät sekä koulutus tukemaan koulun muutosta.

2.3 Koulun muutoksen näkökulma

Koulun muutos on yhteiskunnassa hidas, mutta jatkuvasti edistyvä prosessi. Julkisessa keskustelussa usein unohtuu, että koulun muutos ei kuitenkaan ole säädettävä mekanismi, jonka asetuksia voidaan vaihdella yhteiskunnallisiin olosuhteisiin kulloinkin sopiviksi. Koulu edustaa instituutiona varsin ainutlaatuista kulttuurista kokonaisuutta, joka rakentuu pitkälle historialliselle jatkumolle. Opettajilla on paljon valtaa siinä, kuinka opetetaan. Koulussa työskentelevät henkilöt ovat ensin itse käyneet koulua ja päätyneet usein suoraan oppilaasta kasvattajaksi. Koulussa työskentelyn tavat periytyvät sukupolven yli ja se tekee muutoksesta hidasta. Opettajien esikuvat ovat heidän omien lapsuusaikojensa opettajia. Kun muutetaan koulussa olemisen tapaa, puututaan pitkäaikaiseen historialliseen kulkuun ja kyseenalaistetaan koulussa työskentelevien kutsumusta kasvatustyöhön. Samalla muutetaan ihmisten pitkäaikaisia käsityksiä siitä, miten ihmiseksi kasvetaan. Näin ollen koulussa olemisen tapa on iskostunut syvälle koulumaailman ammattilaisten työidentiteettiin ja jopa persoonaan.

Koulu on aina osa yhteiskuntaa. Valmiudet toimia kansalaisena rakentuvat suurelta osin koulussa. Kun tapahtuu jotain yhteiskunnallisesti merkittävää, on tapahtuma automaattisesti osa välituntipihojen ja taukotilojen keskusteluja. Koulu on kuitenkin toimintaympäristönä niin vakiintunut ja normitettu, että yhteiskunnan lainalaisuuksien siirtäminen kouluympäristöön ei ole suoraviivaista. Koulun arjessa päällekkäiset ja kilpailevat tarkoitukset risteävät. Koulussa on omat lainalaisuutensa, joiden toteuttamiseen koulun henkilökunnalla on asiantuntemusta. Esimerkiksi ne menetelmät, joilla opettajat toteuttavat oppisisältöjen opettamista, eivät välttämättä toimi muiden yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamisessa. Opettajien ammattitaito on koetuksella, kun sovitetaan koulun omia strategioita ja muita yhteiskunnallisia tavoitteita yhteen. Koska yhteensovittaminen on ammattilaisillekin vaikeaa, on kohtuutonta vaatia koulun ulkopuolisten toimijoiden ymmärtävän kouluissa koettavaa ristiriitaa.

Koulun käytänteiden pysyvyys voi tuntua muutoksen tekijästä turhauttavalta. Kritiikki liiallisesta paikalleen jämähtämisestä on varmasti oikeutettua, mutta se ei tarkoita, etteikö koulu uudistuisi koko ajan. Yhteiskunnassa tarkkailemme muutoksia lähinnä yksittäisten ilmiöiden näkökulmasta. Vasta pitkittyessään tai yhdistyessään muiden tapahtumien kanssa, ilmiöistä voi muodostua pitempiaikaisia trendejä. Koulun näkökulmasta trendit kulkevat aaltoliikkeenä, välillä voimistuen ja välillä unohtuen. Esimerkkejä ovat pitkäaikainen siirtyminen käsillä tekemisestä digitalisaatioon tai oppijan oman toimijuuden huomioiminen oppimisessa.

Hidas kehittyminen syntyy toistosta ja valinnasta. Se toteuttaa tietynlaista ideoiden evoluutiota. Joka kerta, kun kouluun kohdistuu muutospainetta, tapahtuu toimintakulttuurissa jotain uudella tavalla. Uusi opetussuunnitelma ei heti kykene vaikuttamaan koulun pitkäaikaisen kehityksen jatkumoon, mutta se valitsee uudistuksesta toimivimmat osat ja vaikuttaa siten kehittymisvalmiuteen seuraavaa muutosta varten. Jokaisesta kehittämisprosessista jää jotain olennaista koulun toimintaan ja arvopohjaan.

Koulun uudistamisessa tarvitaan kärsivällisyyttä, sillä tulokset eivät ole helposti nähtävissä. Hidas uudistuminen myös suojelee koulua ja yhteiskunnan sivistyksellistä perustaa vallitsevilta trendeiltä. Onnistuneessa koulun muutoksessa tarvitaan järjestelmän ominaispiirteet ymmärtävää strategiatyötä, joka perustuisi pitkäjänteiseen suunnitteluun sekä arvopohjan tuntemiseen. Koulujen muutosvalmiuden

parantamiseksi perusopetuksen pitkäaikaisen vision asettaminen on todella tärkeää. Pelkkä päämäärä ei kuitenkaan riitä. Lisäksi tarvitaan vahvaa muutoksen ja arvojen johtamista koulujen päivittäisessä arjessa.

2.4 Yhteiskunnallinen näkökulma

Perusopetuksella on karkeasti kaksi keskeistä tehtävää:

1. kasvattaa oppilaista kansalaisia yhteiskuntaan ja
2. mahdollistaa yksittäisten oppilaiden kasvu ja osaaminen.

Ensimmäisen tavoitteen näkökulmasta tarkasteltuna koulu ei voi pysähtyä paikoilleen vaan sen on oltava valmiina muuttumaan suhteessa yhteiskunnan tarpeisiin. Myös toinen tehtävä liittyy keskeisesti yhteiskuntaan, koska on merkityksellistä, millaisia osaajia koulu yhteiskuntaan tuottaa. Perusopetuksen tehtävät ovat joskus koulun arjessa keskenään ristiriidassa. Yksilön etu ei aina kohtaa yhteiskunnan tarpeiden kanssa. Samat menetelmät eivät aina sovi molempiin ja on tehtävä arvovalintoja.

Perusopetuksen historiassa on totuttu tasapainoilemaan yhteiskunnan ja yksilön tarpeiden välillä. Onnistuneita ja ajalleen tarpeellisia koulu-uudistuksia on tehty ennenkin. Koulun muuttaminen on aina tavoitteiden säätämistä uudella tapaa ja se tähtää aina tulevaisuuteen. Koulun tulevaisuussuuntien arvioiminen yhteiskunnalliselta kannalta on kuitenkin haastavaa. On pystyttävä erottelemaan muutoksen päämäärä ja menetelmät, joilla tavoitteeseen pyritään. On myös tunnistettava muutostarpeiden joukosta pitkäaikaiset kehityskulut ja sulkemaan pois katoavat ja jäsentymättömät trendit. Vaikka muutoksessa voitaisiinkin keskittyä pitkälle tulevaisuuteen, koskaan ei voida tietää, millaiset tekniset ratkaisut tulevat lopulta mahdollistamaan muutoksen.

Tulevaisuuden ennustaminen tuntuu koulun arjessa usein hyvin kaukaiselta. Lisäksi erilaisia tulevaisuusskenaarioita on lukuisia ja niistä on vaikea valita tärkeimmät. Koulun henkilöstö on toki sitoutunut kansallisiin ja paikallisiin strategioihin, mutta yksittäisen työntekijän voi olla vaikea erottaa mediassa käytävää julkista keskustelua työtä ohjaavista strategia-asiakirjoista. Koulutyö on hyvin käytännöllistä ja strategioista etsitään apua käytännön arkeen. Jotta muutos voi siirtyä koulun arjessa käytännön tekoihin, on tulevaisuusskenaarion ennusmerkit oltava nykyisyydessä näkyvillä. On esimerkiksi vaikea varautua laskeviin oppilasmääriin ennen kuin oppilasmäärät alkavat todella pudota.

Koulujärjestelmän haasteiksi voidaan tunnistaa useita kehityssuuntia, joiden merkit ovat näkyvissä jo nyt, mutta joiden voidaan ennakoida kärjistyvän lisää tulevaisuudessa. Kehityssuunnat eivät välttämättä ole luonteeltaan kielteisiä, mutta niitä yhdistää se, ettei nykykoululla ole niihin vielä käsissään ratkaisun avaimia. Tulevaisuuden ratkaistavia haasteita ovat ainakin koulujen vähenevät oppilasmäärät ja pitenevät koulumatkat, henkilöstön saatavuus, koulujen eriarvoistuminen, teknologian sulautuminen arkeen sekä koulujen lisääntynyt monikulttuurisuus ja suomen kielen rooli.

Kouluverkkomme on mitoitettu tietylle oppilas- ja henkilöstömäärälle. Jo tällä hetkellä joudutaan pohtimaan keinoja täyttää nykyiset koulurakennukset ympäri Suomen, kun lapsia syntyy yhä vähemmän. On pohdittava nykyistä lainsäädäntöä opetuksen toteuttamisesta, oppilaiden valvonnasta ja kuntien välisestä yhteistyöstä. Opettajia koulutetaan vain tietyillä alueilla ja väestö kasaantuu yhä enemmän kasvukeskuksiin. Tulevaisuuden haasteena on varmistaa, että kaikkien aineiden opettajia ja esimerkiksi erityisopettajia riittää kasvukeskusten ulkopuolelle. Samalla, kun lakia ja opetuksen toteuttamistapoja aletaan pohtia laajemmin, on pohdittava oppilaiden välistä yhdenvertaisuutta. Laajempi valikoima menetelmiä ei saa tehdä oppimisen laatua eriarvoisemmaksi. Jos osa kouluista järjestää toimintaansa teknologiaa hyödyntäen, on kyettävä varmistamaan opetuksen laatu kaikilla käytetyillä tavoilla. Teknologian mahdollisuuksien lisääntyminen

kouluissa edellyttää tarkoin pohdittuja pelisääntöjä, jotta opettajille taataan ja velvoitetaan riittävä teknologinen osaaminen.

Lapsimäärät hupenisivat vielä jyrkemmin ilman maahanmuuttoa. Suomessa on kouluja, joissa suomen kieltä äidinkielenä puhuu alle puolet oppilaista. Kieli ja kulttuuri ovat keskeisessä osassa koulujen toimintakulttuuria, mutta niiden roolia ei ole kyetty riittävällä tavalla määrittelemään. Muutos on pakottanut kouluja etsimään uusia toimintatapoja ja mukauttamaan toimintaansa vallitsevaan tilanteeseen. Eri kulttuurit törmäävät koulujen arjessa toisiinsa ja koulun henkilöstö on välillä ihmeissään kohtaamistaan ristiriidoista.

Kaikki edellä mainitut koulun haasteet ovat sellaisia, joihin on etsitty teknologiasta ratkaisua. Niin ikään jokainen Suomen kunta tulee törmäämään edellä mainittuihin haasteisiin lähitulevaisuudessa. Jokaisessa kunnassa on syytä viimeistään nyt pysähtyä miettimään koulujen tulevaisuutta. On kohtuutonta odottaa, että nykyinen perusopetus pystyisi itsestään sopeutumaan nahkaansa luovaan maailmaan. Tulevaisuuteen suuntaavan strategiatyön ja koulujen toiminnan ohjausjärjestelmien tulisi myös rakentua niin, että koulujen vakaa arvopohja säilytetään, mutta tarpeelliset muutokset saadaan käytäntöön joustavammin ja ketterämmin.

Hyvä puoli asiassa on, että meillä on jo yksittäisiä ratkaisuja olemassa. Haasteena on toimivien mallien skaalaaminen paikallisiin olosuhteisiin sekä kansallisen ohjausjärjestelmän kehittäminen. Esimerkiksi etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa tienraivaajina toimivat pienemmät kunnat sekä monikulttuuriset alueet, jotka ovat jo kohdanneet muutoksia arjessaan.

2.5 Teknologis-pedagoginen näkökulma

Pedagogiikan ja teknologian välillä on luonnollinen yhteys, jota on pyritty kehittämään niin kauan kuin koulu on ollut olemassa. Kyse on välineistä, laitteista ja järjestelmistä, joiden tarkoitus on tehostaa oppimista tai ratkaista siihen liittyviä ongelmia. Teknologia on läsnä koulujen arjessa oppisisältönä, apuvälineenä ja tuottamisen välineenä. Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus edustaa julkisessa keskustelussa lähinnä teknologista apuvälinettä. Sillä on kuitenkin suora yhteys kaikkeen luokkahuonepedagogiikkaan, sillä kyseessä ei ole yksittäinen opetusmenetelmä vaan opetuksen alusta. Jos ajatellaan, että kaikkien opetuksen tapojen tulisi olla oppimisen kannalta yhdenvertaisia, pitäisi kaikkien opetusmenetelmien periaatteessa olla toteutettavissa myös etäyhteyksiä hyödyntämällä.

Perinteisesti sähköinen teknologia on ehkä ajateltu maltillisena lisäarvona muiden pedagogisten ratkaisujen rinnalla, mutta nykyisin suuret rakenteelliset haasteet työntävät koulua yhä enemmän kohti kokonaisvaltaista digitalisaatiota. Toki digitaaliset oppimateriaalit, oppimisympäristöt ja kehittynyt kuvaustekniikka ovat jo jonkin aikaa tuoneet merkittäviä muutoksia koulujen arkeen ja teknologia sisältyy keskeisesti opetussuunnitelmaan. Hyötyjen lisäksi teknologialla on myös hyvinvointiin haitallisesti vaikuttava puoli. Huoleen lasten ja nuorten lisääntyneestä ruutuajasta on etsitty ratkaisua myös koulujen toiminnasta.

Teknologiaa käytetään kouluissa jo nyt, mutta haasteena on toiminnan määrittelemättömyys, käytön epätasaisuus sekä epäselvä arvopohja. Hyvät ratkaisut eivät leviä ja epäilemättä jossain on tehty myös ylilyöntejä, kun on luotettu teknologiaan inhimillisen kontaktin korvaajana. Silti teknologian etuja tunnistetaan ja parhaimmillaan digitalisaatio voisi laajentaa oppilaille tarjottavien oppiaineiden kirjoa tai tuoda lisää laatua opetukseen sekä oppimateriaaleihin.

Oikealle arvopohjalle rakennettuna, teknologialla voisi olla laaja-alaisia hyötyjä opetukselle ja oppimiselle etenkin, kun asiaa tarkastellaan laajemmin kuin pelkästään koulun arjen ja vallitsevan käytännön näkökulmasta. Muutkin toimialat ovat hyötyneet digitalisaatiokehityksestä monella tapaa. Koulussa teknologia voisi:

- tarjota riippumattomuutta ajasta ja paikasta,
- personoida oppimista ja tehostaa oppimisen tukea,
- lisätä osallisuutta ja oppilaiden vaikuttamismahdollisuuksia,
- monipuolistaa opetusmenetelmiä sekä arviointia,
- luoda mahdollisuuksia opettajien osaamisen syventämiseen ja jakamiseen,
- tuoda oppimisanalytiikkaa kehittämisen välineeksi,
- lisätä kognitiivisen laskennan mahdollisuuksia oppimisessa,
- auttaa hyödyntämään oppimisessa koneoppimista, laskennallista ajattelua, systeemiajattelua sekä data-analytiikkaa.

Teknologian lisääntyneet mahdollisuudet eivät saa pakottaa meitä keksimään koulua uudelleen. Uudet työvälineet on kyettävä sisällyttämään nykyisiin tapoihin oppia ja opettaa. Suomalainen koulujärjestelmä on maailmalla tunnettu korkeatasoisesta opettajien koulutuksesta. Vaikka opetusta järjestetään erilaisissa olosuhteissa ympäri Suomen, on opetuksen toimintakulttuuri hyvin tasalaatuinen. Tässä onnistumisessa piilee myös kansainvälisesti vertailtujen hyvien oppimistulostemme salaisuus. Tietyt pedagogiset elementit toistuvat ja koetaan tärkeäksi riippumatta koulun koosta tai maantieteellisestä sijainnista. Esimerkiksi lukemisen edistäminen tai esteettisyyden korostaminen oppilastöissä ovat koulujärjestelmän läpäiseviä opetuksen tavoitteita, joihin opettajat sitoutuvat. Opettamisessa on olemassa hyvin vahva ja yhtenäinen arvopohja, johon opettajan on helppo liittää omat henkilökohtaiset arvonsa.

Kun pedagogiikkaa halutaan kehittää, on kyettävä tasapainoilemaan opetuksen arvopohjan, opettajan henkilökohtaisten uskomusten sekä käyttöönotettavien menetelmien välillä. Opettajan omilla uskomuksilla, liittyen opetusmenetelmien hyötyihin, on myös suuri vaikutus menetelmien tehokkuuteen. Tässä kohtaa syntyy hajontaa. Aiemmin oppimistulosten tasaisuus on ollut kansallinen vahvuutemme, mutta tuoreimpien arviointien mukaan, eriarvoisuus oppimisessa ja arvioinnissa on lisääntynyt. Järjestelmässämme opettajat kykenevät saavuttamaan oppimistuloksia hyvin erilaisilla menetelmillä. Jos haluamme teknologian avulla entisestään laventaa erilaisten oppimismenetelmien kenttää, on tärkeää varmistaa, että oppimisen laatu sekä arviointi ovat yhtenäistä, johdonmukaista ja yhdenvertaista.

Kun tarkastellaan etäyhteyksin toteutettavaa opetusta ja sen ympärillä aaltoilevaa keskustelua, on huomattavissa ristiriitaisia näkemyksiä opettajien kesken. Yksi tärkeimmistä erottelevista tekijöistä liittyy vuorovaikutukseen ja inhimillisen kohtaamisen tärkeyteen, jotka muodostavat pedagogiikan arvopohjan. Teknologia voi toteutustavan mukaan joko edistää tai estää vuorovaikutuksen toteutumista. Pedagogiikan kehittämisessä on varmistettava, että käytetyt työvälineet ja menetelmät eivät muutu itsetarkoituksellisiksi, vaan niiden on kirkastettava toiminnan arvoja. Koulun toiminnan ytimessä on oltava pedagoginen turvallisuus, joka takaa kaikille oppijoille mahdollisuuden oppia omista lähtökohdistaan.

Peruskoulu 2045 -visiossa pedagogiikan keskiössä ovat ihminen ja inhimillinen kohtaaminen. Vaikka visio tunnistaa teknologian mahdollisuuksia ja laajamittaista ulottumista arkiseen elämäämme, halutaan koulun toiminnan ydin pitää visiossa muuttumattomana. Teknologia nähdään inhimillisen toiminnan tehostajana ja uusien ideoiden mahdollistajana. Pedagogiikan rikastaminen teknologialla on kuitenkin monimutkainen arvokysymys, jota täytyy pohtia huolella. Teknologian on kyettävä purkamaan koulujen välistä eriarvoisuutta – ei lisäämään sitä. Tilanteen haastavuutta lisää se, että teknologia tulee integroitumaan yhä huomaamattomammin osaksi arkisia toimintojamme. Emme aina hahmota hyödyntävämme teknologiaa, mutta silti on kyettävä määrittelemään nykyistä tarkemmin, miten teknologian tulisi vaikuttaa opetuksessa.

Pedagogiikan määrittelyn haasteet eivät rajoitu pelkästään teknologiaan. Toinen keskeinen opettajien mielipiteitä jakava, ja etäyhteyksiä hyödyntävään opetukseen liittyvä, tekijä on oppilaan rooli oppimisessa. Pedagogisesti voidaan varmasti saavuttaa hyviä oppimistuloksia joko lisäämällä oppijan omaa toimijuutta oppimisessa tai korostamalla opettajan roolia. Usein uudistuksilla pyritään suuntaamaan pedagogiikkaa kohti yhtä trendiä, jolloin vastakkainen ääripää jää vähemmän muodikkaaksi. Pedagogisessa kehittämisessä ei saisi olla niinkään kyse tietyn menetelmän korostamisesta vaan opetuksen monipuolisuudesta ja

joustamisesta oppilaiden vaihteleviin tarpeisiin. Ehkä teknologian vakiintumattomuus koulussa liittyykin siihen, että pedagoginen ja samalla arviointiin liittyvä monipuolisuus ei nykyisellään toteudu riittävän hyvin, jotta kouluissa voitaisiin ottaa seuraava edistysaskel kohti lisääntynyttä teknologiaa. Kun opetusmenetelmissä on määrittelemättömyyttä, on vaarana, että teknologia suurentaa opettajasta johtuvia eroja oppimistuloksissa.

Opetus on aina vahvasti sidoksissa edustamaansa arvopohjaan. Teknologian mukanaan tuoma muutos kohdistuu pitkälti kysymykseen: miten arvopohja muuttuu teoiksi käytännön arjessa? Inhimilliseen kohtaamiseen on mahdollista löytää uusia tapoja, ja opettamisen toteuttaminen saattaa muuttua tulevaisuudessa hyvinkin toisenlaiseksi. Kun puhutaan vähäisestäkin etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen mahdollisuuksien lisäämisestä, puhutaan samalla laajamittaisesta koulukulttuurin uudistuksesta, joka liittyy opettajakoulutukseen, täydennyskoulutukseen, strategiseen työhön, lakimuutoksiin, oppimisen mahdollistaviin rakenteisiin sekä uusiin investointeihin. On muun muassa tärkeää pohtia, voidaanko opettajuus jakaa osiin: pedagogisen asiantuntijan sekä oppisisällöllisen osaajan rooleihin. Jos opetusta järjestetään fyysisesti erillisestä sijainnista, mutta oppilaiden ohjaaminen ja pedagoginen tuki on toteutettava oppilaan kanssa samassa tilassa olevan henkilön toimesta, on pohdittava uusia tähän tarkoitukseen sopivia opetuksen järjestämisen tapoja.

Teknologian merkitys opetuksen järjestämisessä ei siis rajoitu pelkästään etäyhteyksien hyödyntämiseen. Digitalisaation kehitystä ennakoitaessa on tarkasteltava myös oppimateriaalin tuottamista ja jakamista, opettajaverkostojen rakentamista sekä vuorovaikutuksen mahdollistamista teknologian avustuksella. Koulun toiminnan suunnittelussa on seurattava yhteisöllisten, sosiaalisten ja yksilöllistävien opetusratkaisujen kehittymistä. Vaikka teknologia ei nykyisellään korvaa kasvokkaista kohtaamista, voiko tämä tulevaisuudessa muuttua? Ennen kaikkea on uskallettava kokeilla uusia opetuksen oppimisen menetelmiä koulun ja oppimisen ehdoilla. On kyettävä löytämään koulun laatua parantavia menetelmiä ja keskusteltava niistä laaja-alaisesti. Etäyhteyksien hyödyntäminen ei saa rajoittua säästötoimenpiteeksi tai koulujen pakonomaiseksi tavoitteeksi rimpuilla muun yhteiskunnan teknologisen kehityksen mukana.

Lähteet ja taustakirjallisuus

Bordi, L. 2026. ”Teamsissa ei koskaan kohtaa käytävällä ketään”: Digitaaliseen kommunikaatioon liittyvät työn vaatimustekijät ja niiden hallinta asiantuntijatyössä. Tampereen yliopisto.

Hongisto, P., Kalalahti, M. ja Varjo J. (2025). Etäopetus perusopetuksen järjestämisessä. Kunnallisalan kehittämissäätiö.

Häkkinen, P., Ilen, E., Näykki, P., Lehtinen, A., Lieska, A. ja Lerkkanen, M-K. (2025). Digitalisaation vaikutukset oppimiseen, osaamiseen ja hyvinvointiin. Opetushallitus, raportit ja selvitykset.

Härmälä, M., Hietala, R., Karttunen, A., Lahtivirta, A., Norrena, J., Veermans, M. & Raitakari, J. (2026). Etäyhteyksien hyödyntäminen perusopetuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Julkaisut 1:2026.

Juvonen, S. (2024). School in society: Teachers enacting the purposes of education. Helsingin yliopisto väitöskirjat 140/2024.

Kalalahti, M., Minkkinen, L., Saarinen, T., Tyni, K., Vaara, E., Ala-Vähälä, T., Häkkinen, P., Jänkälä, J-P., Pitkänen, H., Pöysä-Tarhonen, J. ja Tarnanen, M. (2025). Perusopetuksen tilannekuva erilaistuvissa kunnissa: Manner-Suomen kuntien tarkastelu. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos, raportteja ja työpapereita 16.

Neittaanmäki, P., Lehto, M. ja Savonen M. (2020). Maailma on muuttunut ja myös koulutuksen on muututtava. Tiedepolitiikka 2/2020.

Norrena, J. (2017). Arvojen varjot. Bazar-kustannus.

Norrena, J. (2013). Opettaja tulevaisuuden taitojen edistäjänä – jos haluat opettaa noita taitoja, sinun on ensin osattava ne itse. Jyväskylän yliopisto: Studies in computing 169.

Nyyssölä, K. ja Kumpulainen, K. (2020). Perusopetuksen ja kouluverkon tulevaisuudennäkymiä. Opetushallitus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2026). Peruskoulu 2045: Elämää varten – visio suomalaiselle peruskoululle.

Potter, R.E., Zadow, A., Dollard, M., Pignata, S. ja Lushington, K. (2022). Digital communication, health & wellbeing in universities: a double-edged sword. Journal of Higher Education Policy and Management 44(1).

Ukkola, A., Suomilammi, M., Silverström, C., Metsämuuronen, J. ja Marjanen, J. (2025). Matematiikan ja äidinkielen taidot kuudennen luokan lopussa – perusopetuksen oppimistulosten pitkittäisarviointi 2018–2024. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Julkaisut 1:2025.

3 Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus perusopetuksessa – pedagogiikkaa, opettajuutta ja tulevaisuuden mahdollisuuksia

Marjaana Veermans, Turun yliopisto

3.1 Johdanto

Peruskoulu 2045 -visiossa (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2026) kuvataan tulevaisuuden koulua ympäristönä, jossa etäyhteyksiä voidaan hyödyntää joustavasti silloin, kun ne lisäävät opetuksen saavutettavuutta, tasa-arvoa tai oppimismahdollisuuksia. Samalla visiossa korostetaan, ettei teknologian lisääntyminen saa heikentää koulun keskeistä tehtävää yhteisönä, jossa oppiminen rakentuu vuorovaikutuksesta, osallisuudesta ja turvallisista ihmissuhteista.

Etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen kehittäminen ei tarkoita ainoastaan teknologisten välineiden käyttöönottoa. Keskeinen kysymys on, millaista pedagogiikkaa etäyhteyksien hyödyntäminen edellyttää ja miten opettajan työ muuttuu, kun opetusta toteutetaan osittain tai kokonaan verkon välityksellä. Teknologia voi mahdollistaa uusia tapoja järjestää opetusta, mutta opetuksen laatu perustuu edelleen pedagogisiin ratkaisuihin, opettajan osaamiseen sekä opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutukseen.

Perusopetuksessa käytetään käsitettä **etäyhteyksiä hyödyntävä opetus**, koska lainsäädännöllisesti perusopetuksessa ei ole mahdollista järjestää opetusta samalla tavalla etänä kuin esimerkiksi toisella asteella tai korkeakoulutuksessa. Etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta voidaan perusopetuksessa kuitenkin hyödyntää tilanteissa, joissa se tukee opetuksen saavutettavuutta ja yhdenvertaisia oppimismahdollisuuksia.

Etäopetuksen taustalla on pitkä historia. Suomessa etäopetuksen voidaan katsoa alkaneen jo vuonna 1920, jolloin perustettiin Kouluhallituksen valvoma Kansanvalistusseuran Kirjeopisto. Etäopetuksen alkuperäisenä tavoitteena oli mahdollistaa laadukas opetus myös niille oppijoille, jotka eivät voineet osallistua perinteiseen lähiopetukseen. Ajatus opetuksen tarjoamisesta riippumatta oppijan asuinpaikasta on edelleen keskeinen peruste etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen kehittämiselle.

Erityisesti vuosituhannen vaihteessa etäopetuksen erilaiset muodot, kuten verkkokurssit ja sulautuva oppiminen, yleistyivät korkeakoulutuksessa. Koronapandemian aikana etäopetus laajeni nopeasti myös perusopetukseen, jolloin lähes kaikki koulut joutuivat ottamaan käyttöön erilaisia verkkovälitteisen opetuksen ratkaisuja. Pandemian aikana saadut kokemukset nostivat esiin sekä etäopetuksen mahdollisuudet että sen haasteet. Toisaalta etäyhteydet mahdollistivat opetuksen jatkuvuuden poikkeustilanteessa, mutta samalla havaittiin vuorovaikutukseen, oppilaiden aktiivisuuteen ja yhteisöllisyyteen liittyviä haasteita.

Tulevaisuudessa etäyhteyksiä hyödyntävä opetus voi tarjota erityisesti pienille kouluille ja harvaan asutuille alueille uusia mahdollisuuksia laajentaa opetustarjontaa. Sen avulla voidaan esimerkiksi mahdollistaa sellaisten oppiaineiden opetus, joita koulussa ei olisi mahdollista järjestää oman henkilöstön voimin. Samalla on kuitenkin tärkeää tarkastella kriittisesti sitä, millaisissa tilanteissa etäyhteydet aidosti tukevat oppimista ja milloin lähiopetus tarjoaa paremman pedagogisen ympäristön.

Tässä kirjoituksessa termiä etäopetus käytetään yleistasoisesti, kun taas käsite etäyhteyksiä hyödyntävä opetus viittaa peruskoulussa mahdolliseen tapaan järjestää etäopetusta. Tässä kirjoituksessa etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta tarkastellaan erityisesti pedagogisesta näkökulmasta. Tarkastelun keskiössä ovat

kolme kysymystä: mitä etäyhteyksiä hyödyntävä opetus on, millaista pedagogiikkaa se edellyttää ja miten se muuttaa opettajan työtä.

3.2 Mitä etäyhteyksiä hyödyntävä opetus on?

3.2.1 Käsitteistä oppimisympäristöihin

Etäopetus on perinteisesti ymmärretty opetuksena, jossa opettaja ja oppilas eivät ole fyysisesti samassa tilassa, vaan oppiminen tapahtuu teknologian välityksellä. Varhaisissa etäopetuksen muodoissa keskeistä oli oppimateriaalien välittäminen oppijalle, mutta digitaalisten ympäristöjen kehittymisen myötä painopiste on siirtynyt yhä enemmän vuorovaikutukseen, yhteistyöhön ja yhteisölliseen oppimiseen.

Nykyisin etäopetusta voidaan toteuttaa monella tavalla. Opetus voi olla kokonaan etäyhteyksin toteutettavaa, jolloin oppilas ei tapaa opettajaa lainkaan kasvokkain. Toisaalta etäyhteyksiä voidaan käyttää täydentämään lähiopetusta esimerkiksi tilanteissa, joissa osa opetuksesta toteutetaan verkossa ja osa koulussa.

Sulautuva oppiminen (engl. *blended learning*) tarkoittaa opetuksen järjestämistä siten, että lähiopetusta ja verkkovälitteisiä oppimisympäristöjä yhdistetään tarkoituksenmukaisella tavalla. Tällöin teknologia ei korvaa lähiopetusta, vaan täydentää sitä tarjoamalla esimerkiksi joustavampia tapoja tutustua oppimateriaaleihin, harjoitella tai saada palautetta.

Käänteinen oppiminen (engl. *flipped learning*) on yksi sulautuvan oppimisen muoto. Siinä oppilaat tutustuvat opittavaan asiaan ennakkoon esimerkiksi videoiden, tekstien tai digitaalisten tehtävien avulla. Lähiopetuksen aikana aikaa voidaan käyttää keskusteluun, ongelmanratkaisuun ja asioiden syvällisempään käsittelyyn.

Etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen yhteydessä puhutaan usein myös hybridiopetuksesta. Hybridiopetuksessa osa oppilaista osallistuu opetukseen fyysisessä opetustilassa ja osa verkkoyhteyden kautta. Hyvin suunnitellussa hybridiopetuksessa kaikki oppilaat ovat tasavertaisia osallistujia riippumatta siitä, missä he ovat. Käytännössä tämä edellyttää kuitenkin paljon enemmän kuin pelkän videoyhteyden avaamista luokkahuoneesta etänä oleville oppilaille.

Jos opetustilanne suunnitellaan ensisijaisesti läsnä olevien oppilaiden näkökulmasta, etänä osallistuvat oppilaat voivat jäädä helposti sivustakatsojan rooliin. Tällöin tekninen yhteys kyllä mahdollistaa osallistumisen, mutta pedagoginen osallistuminen ei välttämättä toteudu. Tämä korostaa sitä, että etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen onnistuminen riippuu ennen kaikkea opetuksen suunnittelusta.

3.2.2 Etäopetus oppimisympäristönä

Digitaalisten oppimisympäristöjen kehitys on muuttanut merkittävästi etäopetuksen mahdollisuuksia. Aiemmin teknologia teki mahdolliseksi lähinnä materiaalien jakamisen, mutta nykyisin verkkoalustat mahdollistavat reaaliaikaisen keskustelun, yhteistyön, palautteen antamisen ja yhteisen tiedon rakentamisen.

Teknologian kehittyminen ei kuitenkaan yksin ratkaise etäopetuksen pedagogisia haasteita. Hyvä oppimisympäristö syntyy vasta silloin, kun teknologia tukee oppimisen tavoitteita ja pedagogisia ratkaisuja. Parhaimmillaan teknologia mahdollistaa uudenlaisia tapoja oppia, mutta se ei määritä opetuksen tarkoitusta.

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus edellyttää myös opetuksen suunnittelua uudesta näkökulmasta. Opettajan on tarkasteltava opetustilannetta erityisesti etänä osallistuvan oppilaan näkökulmasta: miten oppilas saa tarvitsemansa ohjeet, miten hän osallistuu keskusteluun, miten hänen oppimistaan seurataan ja miten hän kokee kuuluvansa osaksi ryhmää.

Erityisesti perusopetuksessa tämä näkökulma on tärkeä, koska oppilaiden valmiudet itsenäiseen työskentelyyn vaihtelevat. Nuoremmat oppilaat ja oppilaat, joilla on haasteita itseohjautuvuudessa, tarvitsevat enemmän rakennetta, ohjausta ja vuorovaikutusta kuin vanhemmat opiskelijat.

Etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta ei siten voida määritellä pelkästään teknisen toteutustavan perusteella. Kyse on ennen kaikkea pedagogisesta kokonaisuudesta, jossa yhdistyvät oppimisympäristö, opettajan toiminta, oppilaiden aktiivisuus sekä vuorovaikutuksen rakentuminen.

3.3 Millaista pedagogiikkaa etäyhteyksiä hyödyntävä opetus edellyttää?

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus ei ole pelkästään tekninen ratkaisu, jossa opettaja ja oppilaat ovat yhteydessä toisiinsa verkon välityksellä. Sen onnistuminen perustuu ennen kaikkea pedagogisiin ratkaisuihin: siihen, miten opetus suunnitellaan, miten oppimista tuetaan ja miten vuorovaikutus sekä yhteisöllisyys rakennetaan digitaalisessa ympäristössä. Teknologia mahdollistaa opetuksen järjestämisen eri paikoissa, mutta pedagogiikka määrittää sen, muodostuuko tilanteesta aidosti oppimista tukeva ympäristö.

Etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa korostuvat monet samat hyvän opetuksen periaatteet kuin lähiopetuksessa. Oppilailla tulee olla selkeät tavoitteet, tarkoituksenmukaiset työskentelytavat ja mahdollisuus saada palautetta omasta oppimisestaan. Erona on kuitenkin se, että verkossa tapahtuvassa opetuksessa monet oppimista tukevat asiat eivät synny automaattisesti. Luokkahuoneessa opettaja voi havaita oppilaiden reaktioita, huomata epävarmuuden tai keskustelun tarpeen ja muokata opetustaan tilanteen mukaan. Etäympäristössä näiden asioiden havaitseminen vaatii enemmän tietoista suunnittelua.

Tämän vuoksi etäyhteyksiä hyödyntävä opetus edellyttää erityisesti vuorovaikutukseen perustuvaa pedagogiikkaa. Pelkkä opettajan puheenvuoro ja oppimateriaalien jakaminen eivät riitä, vaan oppilailla tulee olla aktiivinen rooli oppimisprosessissa. Osallistuminen voi tarkoittaa esimerkiksi keskusteluja, yhteisiä tehtäviä, pienryhmätyöskentelyä, ongelmanratkaisua tai oman oppimisen arviointia. Keskeistä on, ettei oppilas jää ainoastaan tiedon vastaanottajaksi, vaan hänellä on mahdollisuus rakentaa omaa ymmärrystään aktiivisesti.

3.3.1 Oppijan aktiivinen rooli etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa

Etäopetuksesta saatiin laajasti kokemuksia koronapandemian aikana. Tuolloin havaittiin, että etänä opiskelu edellyttää oppilaalta usein enemmän itseohjautuvuutta, oman toiminnan suunnittelua ja vastuun ottamista oppimisesta kuin perinteinen luokkahuoneopetus. Oppilaan täytyy esimerkiksi osata seurata annettuja ohjeita, aikatauluttaa työskentelyään ja pyytää tarvittaessa apua.

Itseohjautuvuuden merkitys ei kuitenkaan tarkoita sitä, että oppilas jätettäisiin yksin oman oppimisensa kanssa. Päinvastoin: etäympäristössä opettajan tarjoama ohjaus korostuu. Erityisesti nuoremmat oppilaat tai oppilaat, joilla on haasteita oman työskentelynsä organisoinnissa, tarvitsevat selkeitä rakenteita, säännöllistä palautetta ja kokemuksen siitä, että opettaja on läsnä myös verkon välityksellä.

Oppilaiden kokemukset pandemian aikaisesta etäopetuksesta vaihtelivat paljon. Monet oppilaat kokivat joustavuuden myönteisenä: mahdollisuus työskennellä rauhallisessa ympäristössä ja oman aikataulun mukaisesti saattoi helpottaa opiskelua. Erityisesti oppilaat, jotka kokevat tavallisen luokkahuoneympäristön kuormittavana, hyötyivät mahdollisuudesta opiskella rauhallisemmin.

Toisaalta etäopetus toi esiin myös haasteita. Monet oppilaat kokivat vuorovaikutuksen vähäisemmäksi kuin lähiopetuksessa. Opettajalta ei saanut aina yhtä nopeasti apua kuin luokkahuoneessa, ja yhteydenotto saattoi

tuntua vaikeammalta. Myös vertaisvuorovaikutus oli haastavampaa, koska luonnolliset kohtaamiset ja epämuodolliset keskustelut jäivät helposti pois.

Etäopetuksessa oppilaiden osallistumisen tukeminen edellyttääkin tietoisia pedagogisia ratkaisuja. Kameran käyttö, keskustelut, chat-toiminnot, pienryhmähuoneet ja yhteiset tehtävät voivat lisätä osallistumista, mutta niiden vaikutus riippuu siitä, miten tarkoituksenmukaisesti niitä käytetään. Tekninen mahdollisuus osallistua ei vielä tarkoita todellista osallisuutta.

3.3.2 Vuorovaikutus ja yhteisöllisyys etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa

Yksi etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen keskeisimmistä pedagogisista kysymyksistä liittyy yhteisöllisyyteen. Koulu ei ole ainoastaan paikka, jossa opitaan oppiaineiden sisältöjä, vaan se on myös ympäristö, jossa rakennetaan sosiaalisia suhteita, harjoitellaan yhteistyötä ja koetaan ryhmään kuulumista.

Fyysisen läsnäolon puuttuminen muuttaa vuorovaikutuksen luonnetta. Verkossa tapahtuvasta opetuksesta jää helposti pois paljon sellaista epämuodollista vuorovaikutusta, joka syntyy luonnollisesti koulupäivän aikana. Oppilaiden väliset keskustelut ennen oppituntia, pienet kohtaamiset ja yhteiset kokemukset rakentavat ryhmän ilmapiiriä tavalla, jota on vaikeampi toteuttaa etäympäristössä.

Tämän vuoksi yhteisöllisyyttä ei voida pitää etäopetuksen automaattisena seurauksena, vaan se täytyy rakentaa tietoisesti. Opettajan tehtävänä on suunnitella tilanteita, joissa oppilaat voivat kohdata toisensa, tehdä yhteistyötä ja tulla kuulluiksi. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi säännöllisiä keskusteluhetkiä, yhteisiä projekteja, pienryhmätyöskentelyä tai muita toimintatapoja, joissa oppilaat eivät työskentele vain yksin.

Parhaimmillaan etäyhteyksiä hyödyntävä opetus voi kuitenkin myös laajentaa oppilaiden mahdollisuuksia kuulua erilaisiin ryhmiin. Esimerkiksi pienessä koulussa oppilas voi etäyhteyksien avulla osallistua opetusryhmään, jossa on enemmän samanikäisiä oppilaita tai mahdollisuus opiskella sellaista oppiainetta, jota omassa koulussa ei muuten olisi tarjolla. Verkko voi myös madaltaa osallistumisen kynnystä oppilaille, joille kasvokkainen keskustelu tuntuu vaikealta.

3.3.3 Pedagogisesti tarkoituksenmukainen teknologian käyttö

Teknologian merkitys etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa on suuri, mutta sen tulee palvella pedagogisia tavoitteita. Digitaaliset välineet eivät itsessään tee opetuksesta laadukasta. Ratkaisevaa on, miten niitä käytetään oppimisen tukena.

Hyvin suunniteltu digitaalinen oppimisympäristö voi tarjota oppilaille mahdollisuuksia harjoitella, saada palautetta ja työskennellä yhdessä. Esimerkiksi interaktiiviset tehtävät, videot, keskustelualustat ja yhteiset verkkotyöskentelytilat voivat lisätä aktiivisuutta ja antaa oppilaille erilaisia tapoja osallistua.

Samalla on tärkeää huomioida, etteivät kaikki oppilaat hyödy teknologiasta samalla tavalla. Erot itseohjautuvuudessa, digitaidoissa ja oppimisen tuen tarpeissa voivat vaikuttaa siihen, miten hyvin oppilas pystyy hyödyntämään etäympäristöä. Siksi yhdenvertaisuus ei tarkoita ainoastaan sitä, että kaikilla on pääsy teknologiaan, vaan myös sitä, että jokaisella oppilaalla on mahdollisuus saada riittävä tuki sen käyttämiseen.

Etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen pedagoginen onnistuminen perustuu lopulta tasapainoon. Teknologia voi tarjota uusia mahdollisuuksia, mutta oppimisen keskiössä säilyvät edelleen vuorovaikutus, ohjaus, turvallinen ilmapiiri ja kokemus siitä, että oppilas kuuluu yhteisöön.

3.4 Miten etäyhteyksiä hyödyntävä opetus muuttaa opettajan työtä?

Etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa opettajan rooli säilyy keskeisenä, mutta työn painopisteet muuttuvat. Opettaja on entistä vahvemmin oppimisprosessin suunnittelija, ohjaaja ja mahdollistaja. Etäympäristössä ratkaisevaa on se, miten opettaja osaa hyödyntää teknologiaa oppimista tukevalla tavalla.

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus edellyttää opettajalta uudenlaista pedagogista suunnittelua. Lähiopetuksessa monet tilanteet rakentuvat osittain spontaanisti: opettaja voi havaita oppilaiden ilmeet, reaktiot ja työskentelyn etenemisen sekä muuttaa opetustaan tilanteen mukaan. Etänä tapahtuvassa opetuksessa nämä mahdollisuudet ovat rajallisempia, minkä vuoksi opetuksen tavoitteet, työskentelytavat ja vuorovaikutuksen muodot täytyy suunnitella aiempaa tietoisemmin.

Opettajan tehtävänä on huolehtia siitä, että oppilailla on selkeä käsitys siitä, mitä heiltä odotetaan, miten työskentely etenee ja mistä he voivat saada apua. Erityisen tärkeää on opetuksen rakenteen selkeys. Etäympäristössä epäselvät ohjeet tai puutteellinen aikataulutus voivat vaikeuttaa oppimista enemmän kuin vastaavassa tilanteessa lähiopetuksessa, koska oppilaalla ei välttämättä ole mahdollisuutta kysyä neuvoa välittömästi.

3.1.1 Opettaja oppimisen ohjaajana ja vuorovaikutuksen rakentajana

Etäopetuksessa opettajan rooli voidaan nähdä erityisesti ohjaajana ja fasilitaattorina. Opettaja ei ainoastaan tarjoa sisältöjä, vaan rakentaa oppimisympäristöä, jossa oppilaat voivat osallistua, keskustella ja muodostaa ymmärrystä yhdessä.

Ohjaamisen merkitys korostuu, koska oppilaat työskentelevät etäympäristössä usein itsenäisemmin kuin luokkahuoneessa. Opettajan tulee tukea oppilaiden itseohjautuvuutta tarjoamalla riittävästi rakennetta ja kannustusta. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi tavoitteiden pilkkomista pienempiin kokonaisuuksiin, työskentelyn etenemisen seuraamista ja säännöllisen palautteen antamista.

Palautteen merkitys korostuu erityisesti silloin, kun kasvokkaisia kohtaamisia on vähemmän. Oppilaalle on tärkeää saada kokemus siitä, että opettaja seuraa hänen oppimistaan ja on aidosti läsnä myös verkon välityksellä. Pienilläkin vuorovaikutuksen keinoilla, kuten oppilaan puhuttelu nimellä, kannustavilla kommenteilla ja henkilökohtaisilla viesteillä, voidaan vahvistaa yhteyden kokemusta.

Etäympäristössä opettajan on kuitenkin vaikeampi havaita oppilaiden tunnetiloja, motivaatiota tai mahdollisia oppimisen haasteita. Kameran puuttuminen, vähäinen keskustelu tai passiivinen osallistuminen voivat tehdä oppilaan tilanteen näkymättömäksi. Tämän vuoksi opettajan täytyy aktiivisesti rakentaa tilanteita, joissa oppilaiden ajatukset ja kokemukset tulevat esiin.

3.1.2 Vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden ylläpitäminen opettajan tehtävänä

Yksi opettajan tärkeimmistä tehtävistä etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa on yhteisöllisyyden rakentaminen. Etäopetus ei ole vain kahden paikan yhdistävä tekninen ratkaisu, vaan sosiaalinen oppimistilanne, jossa oppilaiden täytyy kokea olevansa osa ryhmää.

Opettajan tulee suunnitella opetukseen tilanteita, joissa oppilaat voivat olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Pienryhmätyöskentely, keskustelut, yhteiset projektit ja erilaiset yhteistyötehtävät voivat auttaa rakentamaan ryhmän toimintaa. Erityisen tärkeää tämä on silloin, kun oppilaat eivät kohtaa toisiaan fyysisesti.

Vuorovaikutuksen rakentaminen voi olla etäympäristössä haastavampaa, koska spontaanit kohtaamiset jäävät helposti pois. Luokkahuoneessa oppilaat keskustelevat usein myös oppitunnin ulkopuolella, kun taas

verkossa tällaiset tilanteet eivät synny yhtä helposti. Opettajan tehtävänä onkin luoda myös epämuodollisia kohtaamisia esimerkiksi yhteisten keskusteluhetkien tai ryhmän kuulumiskierrosten avulla.

3.1.3 Arviointi etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa

Arviointi on yksi etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen keskeisistä haasteista. Perinteiset kokeet ja arviointikäytännöt eivät aina sovellu sellaisenaan verkkoympäristöön. Opettajan täytyy pohtia, miten oppilaan osaamista voidaan arvioida luotettavasti ja miten arviointi tukee oppimista.

Etäopetuksessa korostuvat erityisesti jatkuva arviointi, oppimisprosessin seuraaminen sekä monipuoliset arviointimenetelmät. Näitä voivat olla esimerkiksi projektityöt, oppimispäiväkirjat, itsearviointi ja erilaiset tuotokset, joissa oppilas osoittaa osaamistaan käytännössä.

Palautteen merkitys kasvaa, koska oppilas ei välttämättä saa samanlaista välitöntä ohjausta kuin lähiopetuksessa. Opettajan tulee antaa palautetta riittävän usein ja tavalla, joka auttaa oppilasta ymmärtämään omaa etenemistään.

3.4.4 Yhteisopettajuus ja uudenlaiset opettajan työn muodot

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus mahdollistaa myös uudenlaisia yhteistyön muotoja opettajien välillä. Erityisesti pienissä kouluissa tai harvaan asutuilla alueilla etäyhteydet voivat mahdollistaa opetuksen järjestämisen tavalla, joka ei olisi mahdollista yhden koulun omilla resursseilla.

Yksi merkittävä toimintamalli on etäyhteyksiin perustuva yhteisopettajuus, jossa esimerkiksi aineenopettaja opettaa etänä toiselta paikkakunnalta ja paikallinen opettaja tukee oppilaita luokassa. Tällaisessa mallissa molempien opettajien roolit ovat pedagogisesti merkittäviä. Etäopettaja vastaa usein oppiaineen sisällöistä ja opetuksen suunnittelusta, kun taas paikallinen opettaja tukee oppilaiden työskentelyä, vuorovaikutusta ja yksilöllisiä tarpeita.

Onnistunut yhteisopettajuus edellyttää selkeitä vastuita ja yhteistä suunnittelua. Ilman yhteisiä toimintatapoja vaarana on, että toinen opettajista jää pelkäksi tekniseksi avustajaksi tai että vastuu oppilaiden tukemisesta jää epäselväksi. Parhaimmillaan yhteisopettajuus voi kuitenkin vahvistaa sekä oppilaiden että opettajien oppimista. Opettajat voivat jakaa asiantuntemusta, kehittää uusia pedagogisia ratkaisuja ja tarjota oppilaille laajemman osaamisen käyttöön. Samalla etäyhteydet voivat lisätä koulujen välistä yhteistyötä ja mahdollistaa opetuksen järjestämisen joustavammin.

3.1.4 Teknologinen osaaminen osana opettajan ammattitaitoa

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus edellyttää opettajalta myös digitaalista osaamista. Teknisten välineiden hallinta on kuitenkin vain yksi osa kokonaisuutta. Keskeisempää on ymmärtää, milloin teknologia aidosti tukee oppimista ja milloin se voi jopa vaikeuttaa sitä.

Tulevaisuuden opettajan työssä korostuu kyky yhdistää pedagoginen ajattelu ja teknologiset mahdollisuudet. Opettajan tulee osata arvioida erilaisia digitaalisia ympäristöjä kriittisesti ja tehdä ratkaisuja, jotka perustuvat oppilaiden tarpeisiin ja opetuksen tavoitteisiin.

Myös tekoälyn kehittyminen tulee vaikuttamaan opettajan työhön. Tekoäly voi esimerkiksi auttaa yksilöllisten tehtävien suunnittelussa, tarjota palautetta ja tukea oppimisen seurantaa. Samalla opettajan merkitys ei vähene, vaan hänen työnsä painottuu entistä enemmän niihin asioihin, joissa ihmisen asiantuntemus on keskeistä: vuorovaikutukseen, eettiseen harkintaan, motivointiin ja oppilaan kokonaisvaltaiseen tukemiseen.

3.5 Tulevaisuuden näkymät

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus ei todennäköisesti tule korvaamaan lähiopetusta, vaan siitä muodostuu yksi opetuksen järjestämisen tapa muiden joukossa. Tulevaisuudessa keskeinen kysymys ei ole, opetetaanko etänä vai läsnä, vaan missä tilanteissa etäyhteydet tuovat oppilaille todellista lisäarvoa ja milloin lähiopetus tarjoaa edelleen tarkoituksenmukaisemman pedagogisen ympäristön. Tämä näkökulma siirtää keskustelun teknologiasta pedagogisiin ratkaisuihin: olennaista ei ole se, mitä teknologia mahdollistaa, vaan se, miten sitä käytetään oppimisen tukena.

Etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen suurimmat mahdollisuudet liittyvät erityisesti opetuksen saavutettavuuden ja yhdenvertaisten oppimismahdollisuuksien vahvistamiseen. Suomessa väestörakenteen muutokset, pienenevät ikäluokat ja alueellinen eriytyminen haastavat koulutuksen järjestämistä tulevaisuudessa. Kaikkia oppiaineita, valinnaisia opintoja tai erityisosaamista ei välttämättä pystytä tarjoamaan jokaisessa koulussa samalla tavalla kuin aiemmin. Erityisesti pienissä kouluissa ja harvaan asutuilla alueilla etäyhteydet voivat mahdollistaa sellaisen opetuksen järjestämisen, joka muuten jäisi toteutumatta. Esimerkiksi asiantuntijaopettaja voi opettaa useita kouluja samanaikaisesti tai eri koulujen oppilaat voivat muodostaa yhteisen opetusryhmän etäyhteyksien avulla.

Saavutettavuuden näkökulmasta etäyhteydet voivat tarjota uusia mahdollisuuksia myös yksittäisille oppilaille. Oppilas voi esimerkiksi saada opetusta oppiaineessa, jota hänen omassa koulussaan ei ole mahdollista järjestää, tai osallistua ryhmään, jossa on enemmän samanhenkisiä tai samanikäisiä oppilaita. Tällöin etäyhteyksiä hyödyntävä opetus ei ainoastaan korjaa olemassa olevia puutteita, vaan voi parhaimmillaan laajentaa oppilaan mahdollisuuksia oppia ja kuulua yhteisöön.

Samalla on kuitenkin tärkeää tarkastella kriittisesti sitä, millä perusteilla etäyhteyksiä otetaan käyttöön. Jos etäyhteyksiä hyödyntävä opetus nähdään ensisijaisesti keinona säästää resursseja tai ratkaista opettajapulaa, vaarana on, että pedagogiset tavoitteet jäävät taka-alalle. Teknologia ei yksin takaa laadukasta opetusta, eikä etäyhteys voi automaattisesti korvata koulun sosiaalista ja yhteisöllistä merkitystä. Siksi etäyhteyksien hyödyntämisen lähtökohtana tulisi aina olla kysymys siitä, miten ratkaisu tukee oppilaan oppimista, hyvinvointia ja osallisuutta.

Tulevaisuudessa etäyhteyksiä hyödyntävä opetus voi myös muuttaa tapaa, jolla koulut tekevät yhteistyötä. Etäyhteydet mahdollistavat esimerkiksi koulujen väliset yhteiset projektit, laajemmat oppimisympäristöt sekä opettajien asiantuntemuksen jakamisen yli koulurajojen. Oppilaat voivat työskennellä yhdessä eri paikkakunnilla olevien vertaistensa kanssa ja saada kokemuksia erilaisista näkökulmista. Opettajille etäyhteydet voivat tarjota mahdollisuuksia yhteisopettajuuteen, ammatilliseen yhteistyöhön ja uudenlaiseen osaamisen jakamiseen.

Tämä kehitys edellyttää kuitenkin muutoksia myös opettajien osaamisessa ja koulutuksessa. Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus ei edellytä ainoastaan digitaalisten välineiden hallintaa, vaan ennen kaikkea kykyä suunnitella pedagogisesti tarkoituksenmukaisia oppimisympäristöjä. Opettajan tulee osata rakentaa vuorovaikutusta, tukea oppilaiden aktiivisuutta, arvioida oppimista monipuolisesti ja huomioida oppilaiden erilaiset tarpeet myös verkkovälitteisessä opetuksessa. Erityisen tärkeäksi nousee kyky toimia yhteistyössä muiden opettajien kanssa, sillä tulevaisuuden etäopetus voi perustua yhä useammin usean opettajan yhteiseen asiantuntijuuteen.

Myös tekoälyn ja muiden kehittyvien teknologioiden vaikutus etäyhteyksiä hyödyntävään opetukseen tulee todennäköisesti kasvamaan. Tekoäly voi tukea esimerkiksi oppimateriaalien mukauttamista, yksilöllisen palautteen antamista ja oppimisen etenemisen seurantaa. Se voi vapauttaa opettajan aikaa rutiinitehtävistä, mutta samalla opettajan pedagoginen harkinta muuttuu entistä tärkeämmäksi. Opettajan tehtävänä on

arvioida, milloin teknologia aidosti tukee oppimista ja milloin ihmisen tarjoama vuorovaikutus, ohjaus ja läsnäolo ovat korvaamattomia.

Teknologian lisääntyminen tuo mukanaan myös uusia yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä. Vaikka etäyhteydet voivat vähentää alueellista eriarvoisuutta, ne eivät automaattisesti poista oppilaiden välisiä eroja. Oppilaiden itseohjautuvuudessa, digitaidoissa ja tuen tarpeissa voi olla merkittäviä eroja, jotka vaikuttavat siihen, miten hyvin he pystyvät hyödyntämään digitaalisia oppimisympäristöjä. Siksi tulevaisuuden koulussa yhdenvertaisuus ei tarkoita vain sitä, että kaikilla on pääsy teknologiaan, vaan sitä, että jokaisella oppilaalla on mahdollisuus saada riittävä tuki teknologian hyödyntämiseen.

Ehkä merkittävin tulevaisuuden kysymys liittyy kuitenkin siihen, millaisena koulun perustehtävä nähdään. Koulu täytyy jatkossakin nähdä yhteisönä, jossa oppilaat oppivat vuorovaikutusta, yhteistyötä, vastuullisuutta ja osallisuutta. Näiden tavoitteiden saavuttamisessa opettajan ja kouluyhteisön merkitys säilyy keskeisenä myös teknologian kehittyessä. Etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen kehittämisen lähtökohtana tulisi siksi olla pedagogiikka, ei teknologia itsessään.

Tulevaisuuden koulussa etäyhteydet voivat parhaimmillaan täydentää lähiopetusta ja tarjota uusia mahdollisuuksia oppimiseen, yhteistyöhön ja saavutettavuuteen. Niiden onnistunut hyödyntäminen edellyttää kuitenkin tasapainoa teknologisten mahdollisuuksien ja perusopetuksen arvojen välillä. Oppimisen keskiössä säilyvät edelleen opettajan pedagoginen osaaminen, oppilaan kokemus turvallisuudesta ja osallisuudesta sekä koulun merkitys yhteisönä.

Lähteet ja taustakirjallisuus:

Guo, S., Sun, T., Gong, J., Lu, Z., Zhang, L., & Wang, Q., (2022). Remote Co-teaching in Rural Classroom: Current Practices, Impacts, and Challenges. In Proceedings of the 2022 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems (CHI '22). Association for Computing Machinery, New York, NY, USA, Article 247, 1–16. https://doi.org/10.1145/3491102.3501924

Hrastinski, S., Åkerfeldt, A., & Bergdahl, N. (2023). Exploring student perceptions of K–12 synchronous remote education. Journal of Online Learning Research, 9(2), 221–239.

Härmälä, M., Hietala, R., Karttunen, A., Lahtivirta, A., Norrena, J., Veermans, M. & Raitakari, J. (2026). Etäyhteyksien hyödyntäminen perusopetuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Julkaisut 1:2026.

Kansanvalistusseura.fi

Lehtinen, E., & Nummenmaa, M. (2012) Etäopetuksen lumo: kansainvälinen kirjallisuuskatsaus. Etäopetuksen koordinointihanke. Turun yliopisto. https://etaopetus.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/03/etaopetuksen…

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2026). Peruskoulu 2045: Elämää varten – visio suomalaiselle peruskoululle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2026). Perusopetuksen oppimistuloskehitystä tarkastelevan työryhmän loppuraportti.

Pettersson, F. & Lindfors, M. (2024). Exploring the Transactional Distance in Two Remote Teaching and Learning Environments of K-12 Students: The Balancing Art of Interaction. Journal of Online Learning Research, 10, 191-214).

Sitra. (2026). Koulutuspolitiikan korjaussarja – kuopasta uuteen nousuun (A. Lehikoinen, O. Nokso-Koivisto, & V. Vihriälä). Sitra. https://www.sitra.fi/julkaisut/koulutuspolitiikan-korjaussarja-kuopasta-uuteen-nousuun/

Skog, T., Pettersson, F., & From, J. (2024). Facilitating learning and interaction in K-12 remote teaching contexts. Education and Information Technologies. https://doi.org/10.1007/s10639-024-12579-1

4 Pulpetin takaa katsottuna. Oppilaiden kokemuksia etäyhteyksiä hyödyntävästä opetuksesta

Anne Lahtivirta, Suonenjoen kaupunki

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus on yhä useammalle oppilaalle osa tavallista koulupäivää. Sen merkitys korostuu erityisesti tilanteissa, joissa oppilasmäärien lasku, opetusryhmien koko tai kelpoisten opettajien saatavuuteen liittyvät haasteet vaikeuttavat opetuksen järjestämistä. Nämä haasteet koskettavat erityisesti maaseutumaisia kuntia, mutta myös suuremmilla kaupunkiseuduilla esimerkiksi katsomusaineiden ja vieraiden kielten opetuksessa ryhmäkoot voivat olla pieniä. Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus tarjoaa ratkaisuvaihtoehdon laadukkaan ja saavutettavan perusopetuksen turvaamiseen.

Kyse ei ole vain opetuksen teknisestä toteutuksesta. Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus tuo mukanaan uusia toimintatapoja, jotka haastavat perinteisiä käsityksiä oppimisympäristöistä. On tärkeää tarkastella etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta oppilaan näkökulmasta ja arvioida, miten erilaiset pedagogiset, vuorovaikutukselliset ja tekniset ratkaisut tukevat oppilaan oppimista ja osallisuutta.

Tässä artikkelissa etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta tarkastellaan oppilaiden kokemusten kautta. Huomion kohteena ovat oppimisympäristöt ja opetuksen tekninen toteutus, opettajuuden roolit, etä- ja lähiopettajan merkitys, vuorovaikutus sekä arviointi. Artikkelin aineistona ovat etäyhteydellä katsomusainetta opiskelevien oppilaiden yksilöhaastattelut kahdesta eri koulusta. Oppilailla on 1–3 vuoden kokemus etäyhteyksin toteutetusta opetuksesta. 13 haastatellusta oppilaasta kahdeksan opiskelee suomea toisena kielenä. Haastattelut avaavat näkymää siihen, miltä etäyhteyksiä hyödyntävä opetus näyttää pulpetin takaa.

4.1 Näkeekö ope mut? Teknologian merkitys etäyhteyksin toteutetussa opetuksessa

Haastatteluihin osallistuneiden oppilaiden kouluissa on käytössä etäyhteyksiä hyödyntävään opetukseen soveltuva oppimisympäristö, jota kutsutaan virtuaaliluokaksi, etäopetusluokaksi tai digiluokaksi. Luokkahuoneeseen voidaan heijastaa koko seinän kokoinen kuva toisesta opetusryhmästä. Laadukkaat äänentoistolaitteet mahdollistavat toisen koulun luokkatilan keskustelujen kuulemisen selkeästi, mutta ilman häiritseviä hälyääniä. Aidon kokoinen livekuva ja hyvä ääniyhteys luovat ikään kuin illuusion yhtenäisestä luokkatilasta.

Kuva: Mari Jämsen

Virtuaaliseinää voidaan käyttää myös jaettuna tilana useamman opetusryhmän tai etäopettajan näkymään. Luokissa on lisäksi erillisiä näyttöruutuja, joissa esitetään opetettavaa materiaalia tai joissa etäopettaja voi olla livekuvana oppilaiden nähtävissä.

Kuva: Soili Riepula

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus avaa perusopetukselle uusia mahdollisuuksia, mutta oppilaan näkökulmasta se edellyttää pedagogisten ja sosiaalisten tekijöiden ohella teknisten laitteiden ja digitaalisten ratkaisujen saumatonta toimivuutta. Vaikka opetusteknologian arvo ei perustu pelkästään laitteisiin tai sovelluksiin, niiden käytettävyys nousee etäyhteyksin hyödyntävässä opetuksessa ratkaisevaan rooliin. Laitteiden luotettavuus, verkkoyhteyksien toimivuus sekä opettajien ja oppilaiden digitaidot ovat merkittävässä asemassa. Pienetkin häiriöt voivat oppilaiden näkökulmasta vaikuttaa merkittävästi oppitunnin sujuvuuteen ja oppimisen etenemiseen:

> On kyllä vähän reistaillu, ettei aina saada yhteyttä. Tai välillä pätkii, silloin tällöin toimii.

> Tehhään kaikkia tehtäviä konneella, mutta on se aika lailla semmosta säätöö.

> Ei paras. Minä näen opettaja ja opettaja näkee minut, mutta materiaali, diat. Mä olin oikealla puolella ja diat oli eri puolella niin oli vaikea nähdä. Nyt opettaja erikseen. Aina parempi jos opettaja on lähellä, ei netissä.

> Joskus ei meiltä toiminut äänet kovin hyvin, että piti sanoo aika kovasti, että kuuluu sinne.

Haastateltavista oppilaista suuri osa kuitenkin koki, että nykyiset tekniset laitteet virtuaaliluokassa toimivat pääsääntöisesti hyvin ja mahdollistavat sujuvan osallistumisen etäyhteydellä toteutettuun opetukseen. Virtuaaliluokan äänentoisto ja kuvayhteys koettiin paremmiksi kuin aikaisemmin käytössä olleissa laitteistoissa. Oppilaat toivat esille, että tekniikan toimivuus vaikuttaa oppitunnin toteutukseen ja vuorovaikutuksen helppouteen. Uudet virtuaaliluokat lisäävät oppitunnin sujuvuutta ja luovat opetustilanteesta hallitumman. Kommenttien perusteella voidaan todeta, että oppilaat pitävät uutta laitteistoa selkeänä parannuksena aiempaan verrattuna ja tekniset ongelmat nähdään enää poikkeuksina eikä jatkuvana haasteena.

> “ Ennen oli vaan kamera, joka piti kasata. Luokkakin on nyt vähän vaihtunut. Nykyään on parempi, ku ope kuulee meidän puheet selvemmin ja jos kirjoitetaan muistiinpanoja, niin näkee opettajan samalla. Toimii siis hyvin.

> “ Ihan hyvin toi on toteutettu. Aika hyvä se on tällä hetkellä. Varsinkin kun sai ne laitteet toimimaan ja on toi iso kamera tossa.

4.2 Monipaikkainen yhteisopettajuus – Jaettua vastuuta ja rikasta pedagogiikkaa

Tarkasteltaessa etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta on kohdistettava katse myös siihen, miten opettajuus järjestetään oppilaan näkökulmasta toimivalla tavalla. Monipaikkainen yhteisopettajuus on pedagoginen ratkaisuvaihtoehto, jossa opettajien yhteistyö ja vastuunjako mahdollistavat laadukkaan opetuksen ja oppilaan tarvitseman tuen myös silloin, kun opettajat toimivat fyysisesti eri paikoissa. Monipaikkainen yhteisopettajuus avaa kunnille uusia mahdollisuuksia turvata oppilaiden sivistykselliset oikeudet. Etäyhteydet tekevät yhteisopettajuudesta entistä saavutettavampaa ja monipuolisempaa – ja yhä useamman oppilaan arjessa läsnäolevaa.

Monipaikkaisessa yhteisopettajuudessa on useita eri toimintamuotoja. Tämän artikkelin haastatteluihin osallistuneilla kahden eri koulun oppilailla on yhteinen katsomusaineen etäopettaja, jolla on oppiaineen kelpoisuus. Opetusryhmien kanssa luokissa toimivat lähiopettajat eivät ole katsomusaineen opettajia, mutta he muodostavat etäopettajan kanssa monipaikkaisen yhteisopettajuustiimin.

Kuva: Anne Lahtivirta

Parhaimmillaan tämä ratkaisu yhdistää asiantuntijuuden ja läsnäolon. Etäyhteydellä olevalla katsomusaineen opettajalla on päävastuu opetuksen sisällöistä, tavoitteiden mukaisesta etenemisestä sekä opetuksen suunnittelusta ja arvioinnista. Oppilaat saavat opetusta asiantuntijalta, joka hallitsee oppiaineen rakenteet ja opetussuunnitelman tavoitteet. Opetusryhmän kanssa samassa tilassa oleva lähiopettaja puolestaan huolehtii oppimisen arjen sujuvuudesta tukemalla työskentelyä, selkeyttämällä ohjeita, ylläpitämällä työrauhaa sekä tarjoamalla tarvittaessa yksilöllistä ohjausta. Toimintamallissa opettajat muodostavat tasavertaisen, toisiaan täydentävän kokonaisuuden, jossa oppilas saa sekä aineenopettajan asiantuntijuuden että läsnä olevan aikuisen tuen.

Vaikka opettajat eivät ole samassa tilassa, he tekevät aitoa yhteistyötä. He sopivat opetuksen käytännön järjestelyistä, pedagogisista ratkaisuista ja työnjaosta sekä arvioivat yhdessä oppituntien toteutumista ja oppilaiden oppimista. Yhteinen arviointi edellyttää jatkuvaa tiedonvaihtoa myös oppilaiden työskentelytavoista, käyttäytymisestä, mahdollisesta tuen tarpeista ja oppimisen etenemisestä.

Monipaikkainen yhteisopettajuus luo oppilaille perinteisestä luokkaopetuksesta poikkeavan oppimiskokemuksen, jossa opettajien rooleissa painottuvat erilaiset piirteet. Haastatteluaineiston perusteella oppilaat tunnistavat molempien opettajien merkityksen, mutta kuvaavat heidän tehtäviään eri tavoin. Etäopettaja näyttäytyy ensisijaisesti oppiaineen asiantuntijana, joka vastaa opetussisältöjen jäsentämisestä, tiedon välittämisestä ja oppimisprosessin ohjaamisesta.

(Haastatteluiden sitaateissa oppilaiden mainitsemat opettajien nimet on korvattu sanalla ”etäopettaja” tai ”lähiopettaja”.)

> “ Etäopettaja opettaa, näyttää diaesityksiä ja kertoo tarkemmin asioista.

> “ Aika paljon etäope puhuu kaikkea, kertoo siitä uskonnosta. Ja kertoo mitä pittää tehä.

> [etäopettaja] kyselee kysymyksiä.

> Etäopettaja tekee diat ja me kirjoitamme muistiinpanot, hän selittää asiat.

Suomenkielisten oppilaiden vastauksissa etäopettajan pedagoginen rooli korostui vahvemmin. Monet oppilaat kuvasivat pärjäävänsä opiskelussa varsin itsenäisesti etäopettajan johdolla, jolloin lähiopettajan merkitys liittyi enemmän oppimisympäristön toimivuuden tukemiseen ja käytännön asioiden järjestämiseen.

> Enpä hirveesti tarvitse lähiopettajan apua.

> Ei tuu muita mieleen kuin tietokoneen kanssa asiat.

> Jos on teoriakysymys, niin pyydän apua etäopettajalta, mutta jos tarviin johonkin tietokoneen käyttöön, niin lähiopettajalta.

Oppilaiden kuvauksissa lähiopettajan tehtävät liittyivätkin vahvasti oppituntien sujuvuuden varmistamiseen. Hän huolehtii työrauhasta, oppimateriaalien saatavuudesta, teknisten yhteyksien toimivuudesta ja muista opetuksen käytännön järjestelyistä. Samalla hän toimii luokassa läsnä olevana aikuisena, joka pystyy havaitsemaan ja ratkaisemaan tilanteita, joita etäyhteydellä oleva opettaja ei välttämättä näe tai pysty hallitsemaan. Näin lähiopettaja muodostaa eräänlaisen sillan digitaalisen ja fyysisen oppimisympäristön välille sekä luo edellytyksiä sille, että oppilaat voivat keskittyä opetukseen.

> Hän [lähiopettaja] katsoo, että kukaan ei häiritse. Hän antaa meille kirjat ja vihkot.

> Valvoo, että ei lähdetä kesken tunnin ja kaikki on paikalla. Kamera ei näekään jotain kulmaa.

> Se [lähiopettaja] kattoo, että kaikki tekee tehtäviä.

> Se vahtii ja tarkistaa ja auttaa etäopettajaa.

Haastatteluaineistossa erottui myös kielitaustan merkitys. Suomea toisena kielenä opiskeleville oppilaille lähiopettajan rooli näyttäytyi huomattavasti laajempana kuin käytännön järjestelyistä tai teknisestä tuesta huolehtimisena. Vaikka etäopettaja vastaa opetuksen sisällöistä ja oppiaineen tavoitteiden saavuttamisesta, etäyhteys voi vaikeuttaa avun pyytämistä ja tuen tarpeen nopeaa havaitsemista. Tällöin lähiopettaja toimii helposti saavutettavana tukena, joka auttaa ohjeiden ymmärtämisessä, käsitteiden avaamisessa ja kielellisten epäselvyyksien ratkaisemisessa. Hän voi toistaa ohjeita, selittää vaikeita sanoja ja varmistaa, että oppilas ymmärtää työskentelyn seuraavat vaiheet. Oppilaiden vastaukset tuovat esiin, että erityisesti S2-oppilaille tällainen välitön kielellinen tuki on tärkeä osa sujuvaa ja turvallista oppimiskokemusta.

> Se tuntuu sille, että miten siltä videon puolelta voi kysyä tehtäviin mitään apua. Tai voi, mutta se on sillein helpompi kysyä lähiopettajalta.

> Jos pitää, se [lähiopettaja] voi toistaa, jos joku unohtaa mitä pitää kirjoittaa. Tai kirjoittaa sen taululle.

> Yleensä jos jokin kielikysymys, epäymmärtävä sana ja joku määrite, termi tai kysymys, mitä pitää tehdä tai mikä kappale pitää lukea, eli ohjaus. Hän [lähiopettaja] voi lukea ja selittää.

Kokonaisuutena tarkasteltuna oppilaiden kokemukset osoittavat, että etä- ja lähiopettajan roolit eivät ole toisiaan korvaavia vaan toisiaan täydentäviä. Vaikka etäopettaja kantaa vastuun oppiaineen opetuksesta, lähiopettajan tehtävä oppimisen, vuorovaikutuksen ja osallistumisen tukijana on keskeinen. Roolien painoarvo vaihtelee oppilaan kielitaustan, tuen tarpeiden ja työskentelyvalmiuksien mukaan, mutta molempien opettajien panos näyttäytyy oppilaiden kokemuksissa merkityksellisenä osana onnistunutta monipaikkaista yhteisopettajuutta.

4.3 Vuorovaikutus etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus muuttaa olennaisesti luokkahuoneessa syntyvän vuorovaikutuksen tapaa ja laatua. Opettajan ja oppilaiden välinen vuorovaikutus ei rakennu pelkästään puheen varaan, vaan siihen sisältyvät myös eleet, ilmeet, kehon kieli, erilaiset reaktiot sekä välitön palaute. Etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa moni näistä vuorovaikutuksen elementeistä muuttaa muotoaan, mikä vaikuttaa erityisesti nuorempien oppilaiden kokemukseen oppimisen sujuvuudesta ja turvallisuuden tunteesta. Oppilaiden ikä vaikuttaa siihen, millaista läsnäoloa ja ohjausta he oppimisympäristössään tarvitsevat. Ikäkaudella näyttää olevan merkitystä myös siihen, miten vaivattomalta tai haastavalta vuorovaikutus etäyhteydellä olevan opettajan kanssa tuntuu. Alkuopetuksen oppilaiden kokemukset olivat kuitenkin vaihtelevia:

> On helppoa keskustella etäopettajan kanssa. Kerron sille asioita.

> No etäope näkee mut hyvin ja helppo jutella.

> Etäope ei pysty huomioimaan niin hyvin.

> Jos saisin valita, ni että ope olis täällä.

Kuva: Anne Lahtivirta

Haastatteluaineistosta nousi esiin, että osa oppilaista kokee vuorovaikutuksen etäopettajan kanssa haastavammaksi kuin lähiopettajan kanssa. Etäyhteys voi tehdä yhteydenoton aloittamisesta epävarmempaa ja vähentää vuorovaikutuksen luontevuutta. Lisäksi kameran ja kuvaruudun välittämä yhteys saattaa luoda kokemuksen fyysisestä etäisyydestä, mikä voi tehdä vuorovaikutuksesta jäykempää tai hitaampaa. Myös pienet vuorovaikutuksen signaalit, kuten opettajan ilmeet, nyökkäykset tai muut huomion kohdistamiset yksittäiseen oppilaaseen vaikuttavat välittyvän etäyhteyden kautta heikommin.

Oppilaat kokivat usein lähiopettajan mahdollistavan matalamman kynnyksen vuorovaikutukseen. Luokassa läsnä oleva opettaja on fyysisesti lähellä, tavoitettavissa juuri sillä hetkellä ja tulkitsemassa vaivattomammin oppilaan tarpeita myös sanattoman viestinnän avulla. Oppilaiden vastauksissa korostui tunne siitä, että lähiopettajan kanssa keskustelu, kysyminen ja avun pyytäminen on helpompaa ja luonnollisempaa. Havainnot viittaavat siihen, että etäopettajan ja oppilaiden välisen vuorovaikutuksen rakentuminen edellyttää uudenlaisten toimintatapojen omaksumista. Oppilaiden näkemykset kuvaavat konkreettisesti, miten tämä ero ilmenee oppituntien arjessa:

> “ En tiiä, ehkä se on silti vähän helpompaa kuunnella paikan päällä olevaa opettajaa, ku sitä videolla olevaa opettajaa.

> “ Ehkä sellainen vuorovaikutus opettajan ja oppilaan välillä ei ole kuin jos olisi lähiopetus, mutta muuten toimii ihan niin kuin muutenkin.

> “ Pitää osata lukea televisio. Ennen tavallisesti toimi niin, että opettaja selittää ja liikkuu ja piirtää taulussa. Tässä se on eri. Pitää opetella, miten pitää olla.

Vuorovaikutuksen onnistuminen etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa perustuu pitkälti myös siihen, että tekninen ympäristö toimii moitteettomasti. Oppilaiden haastatteluista käy ilmi, että tekniset häiriöt vaikuttavat vuorovaikutuksen laatuun. Ääni- ja kuvayhteyden katkot, viiveet, heikko äänenlaatu tai kamerakulmat, jotka eivät tavoita koko luokkaa, koettiin vuorovaikutusta heikentävinä ja oppitunnin kulkua häiritsevinä tekijöinä. Nämä ongelmat hankaloittivat oppilaiden näkökulmasta kommunikointia ja lisäsivät epävarmuutta siitä, onko opettaja tavoitettavissa tai pystyykö hän seuraamaan luokan tapahtumia.

Viive äänen siirtymässä nousi myös esille joidenkin oppilaiden kokemuksissa. Se voi estää luonnollisen keskustelun rytmin, katkaista oppilaan ajatuksen tai tehdä kysymisestä kömpelöä tai jopa jännittävää. Kun oppilas ei voi olla varma, kuuleeko etäopettaja kysymyksen, tai joutuuko oppilas odottamaan vastausta, vuorovaikutuksen luontevuus heikkenee. Myös kamerakulmien katvealueet vaikuttavat: jos opettaja ei näe luokan kaikkia oppilaita tai heidän työskentelyään, oppilaat kokevat, ettei heihin voida samalla tavalla reagoida tai että osa luokasta jää näkymättömiin.

> “ Kamera ei näekään jotain kulmaa.

> “ Vaikea kysyä etäopettajalta, koska hänelle ei suoraksi mene kysymys, vaan menee kolme sekuntia vasta kun hän kuulee. Lähiopettaja voi auttaa, että katsopa tätä.

4.4 ”Toimii ihan hyvin” – Mutta ei kaikille samalla tavalla

Oppilaiden vastauksista välittyy kaksijakoinen kuva etäyhteyksiä hyödyntävästä opetuksesta. Osa kokee sen toimivaksi ja luontevaksi osaksi koulun arkea, kun taas toisille etäyhteys tuo oppimiseen ja vuorovaikutukseen

haasteita. Kokemuksiin vaikuttavat muun muassa oppilaan kielitaito, teknologian toimivuus, opettajalta saatu tuki sekä opetustilanteiden käytännön järjestelyt.

Monet oppilaat kokevat oppivansa etäyhteydellä hyvin, vaikka se ei heidän mielestään täysin vastaa lähiopetusta. Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus saatetaan nähdä toimivana ratkaisuna, mutta toimintatavat vaativat uudenlaista keskittymistä ja työskentelyä. Lähiopetusta pidetään usein mieluisampana erityisesti silloin, kun apua tai ohjausta tarvitaan nopeasti.

> Tää on vaikeampi kuin vain opettaja ja luokkalaiset samassa.

> Tavallisen. Koska minä ei voi vain kävellä opettajan luokse ja kysyä että mitä tuo tuossa on tehtävässä.

> On se ihan, mutta enemmän tykkään paikan päällä olevasta opettajasta.

> On vähän sama, onko etänä vai paikan päällä… toimii ihan hyvin.

Osalle oppilaista etäyhteyksiä hyödyntävä opetus näyttäytyy helppona ja vaivattomana tapana opiskella. He eivät koe etäyhteydellä toteutettua opetusta erityisenä haasteena tai poikkeuksellisena opetusmuotona, vaan rinnastavat sen osaksi koulun normaalia arkea. Etäyhteys mahdollistaa oppimisen ilman merkittäviä esteitä, ja opetuksen laadun koetaan säilyvän hyvänä.

> On helppoa. Ei ole mitään ongelmia.

> Ei haittaa oppimiselle.

> Ihan niin kuin muissakin aineissa.

> Ei eroa. Kaikki ovat samat tunnit huimat.

> Aika samanlaista kuin normiopetus, ei mitään plussaa tai miinusta.

Kuva: Anne Lahtivirta

Vaikka etäyhteyksiä hyödyntävä opetus tuo mukanaan erilaisia haasteita, haastatteluissa nousi esiin myös selkeitä vahvuuksia. Erityisesti oppimispelit, digitaaliset tehtävät ja muut tietokoneella toteutetut työskentelytavat koetaan motivoivina ja opiskelua monipuolistavina. Niiden nähdään tuovan vaihtelua koulupäivään, tukevan keskittymistä ja tarjoavan uusia tapoja osallistua oppimiseen. Digitaaliset oppimateriaalit ja oppimispelit ovat jo osa perusopetuksen arkea, mutta etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa niiden käyttö näyttää integroituvan opetustilanteeseen luontevasti kuuluvana toimintatapana. Etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen parhaat puolet kiteytyvät usein sen vahvuuksiin: digitaalisiin opetusmateriaaleihin, selkeään visuaaliseen ohjaamiseen ja oppimisen rytmitykseen, jota pelilliset tehtävät tukevat.

Oppilaiden kommenteista välittyy, että vaikka etäyhteyksiä hyödyntävä opetus ei aina tunnu yhtä henkilökohtaiselta kuin perinteinen lähiopetus, siihen kuuluu monia kiinnostavia ja mielekkäitä elementtejä. Seuraavat kommentit kuvaavat opetuksen toimivimpia puolia.

Tykkään milleen pelaamme jotain. Ja kun hän kertoo tarinaa.

> Joskus pelataan, se on kivaa.

> Piti kirjoittaa sarjakuvia. Se oli kivaa.

> Kiva, kun pelataan kahoottia.

Tietokoneella työskentely herättää myönteisiä tunteita erityisesti yläkoulun oppilaissa. Haastatteluaineistossa yläkoululaiset toivat esille, että etäyhteyksiä hyödyntävät oppitunnit tarjoavat heille mahdollisuuden työskennellä rauhassa ja omassa tahdissa. Digitaalinen oppimisympäristö koetaan tutuksi, motivoivaksi ja usein myös sujuvammaksi kuin paperinen työskentely.

> Itsenäinen opiskelu. Että lukee ja kun on lukenut niin saa tehdä classroomissa… tykkään että saa tehdä tietokoneella enemmän tehtäviä.

> On ihan mukavaa, ettei se niin pahaa ollut kuin aluks luulin.

> On hyvä kun saa kirjoittaa koneella eikä käsin.

> Kivaa ehkä semmoiset kun pitää kirjoittaa tehtäviä, kun saa työskennellä rauhallisesti.

4.5 Näkyykö oppiminen ruudun läpi? Oppilaiden kokemuksia arvioinnista etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa

Oppilaiden haastatteluista muodostuu kokonaiskuva, jossa arviointi koetaan pääosin toimivaksi, mutta siihen liittyy sekä epävarmuutta että vaihtelevia käytänteitä. Arviointi tunnistetaan osaksi oppimista, mutta oppilaat kokevat etäyhteyden aiheuttavan rajoituksia opettajan havainnointiin ja oppilaan mahdollisuuksiin osoittaa osaamistaan. Tämän tasapainottamiseksi lähiopettajan merkitys korostuu.

Haastatteluissa oppilaat toivat esille arvioinnin koostuvan pääasiassa kokeista, tehtävien tekemisestä, muistiinpanoista ja tuntityöskentelyn seuraamisesta. Moni toteaa, että etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa arviointi on hyvin samanlaista kuin muillakin tunneilla. Pelilliset toimintamuodot koettiin arviointia tukevaksi.

> Aika samalla tavalla ku paikan päällisellä opetuksella. Sit esimerkiksi Kahootissa miten vastaa. Ja miten tekkee tehtäviä. Samalla tavalla ku muissakin oppiaineissa.

> Ihan niin kuin muutenkin.

> Varmasti aktiivisuus, miten teen materiaalit, muistiinpanot. Myös opinko mä, nukunko mä vai olenko aktiivinen.

> Se on ehkä enemmän kokeitten ja Kahootin mukaan. Ja lähiope vähän kertoo, miten on menny tunneilla.

> Siellä arvioidaan tuntityöskentelyä, onko tehtävät tehty ja kokeet, mitä nyt muutenkin.

Oppilaiden kuvauksissa etäopettajan tekemään arviointiin liitetään haasteita, jotka kytkeytyvät erityisesti näkyvyyteen, vuorovaikutuksen rajallisuuteen ja teknologian välitteisyyteen. Arviointiin liittyvät kokemukset eivät kuitenkaan ole yhteneväisiä, vaan vaihtelevat oppilaiden välillä. Haasteet korostuvat etenkin tilanteissa, joissa oppilaan on vaikea sanallistaa omaa osaamistaan tai joissa oppiminen edellyttää konkreettista näyttämistä, kuten tehtävien esittelyä. Kielellisesti vaativissa tilanteissa etäyhteys voi lisätä etäisyyden tunnetta ja vaikeuttaa arviointiin liittyvää vuorovaikutusta, mikä heijastuu oppilaan kokemukseen arvioinnin toimivuudesta.

> Etäopettaja ei näe meidän vihkoja.

> Jos viittaa, niin etäopettaja ei aina näe.

> Totta kai sä paremmin näät paikan päällä kuin kameran välityksellä.

> Etäopettaja ei näe mitä tekee, mikä voi mennä ohi.

> On vaikeampi kysyä ja näyttää.

Arviointivastuu näyttää vastausten perusteella jäsentyvän kuitenkin selkeästi kahden opettajan väliseksi kokonaisuudeksi. Oppilaat hahmottavat, että etäyhteydellä toteutetussa opetuksessa arviointi ei ole yksinomaan kummankaan opettajan vastuulla, vaan rakentuu etäopettajan ja lähiopettajan erilaisten roolien varaan. Etäopettajaan liitetään vahvemmin oppimissisältöihin, palautettuihin tehtäviin ja kokeiden arviointiin liittyvä rooli, kun taas lähiopettajan tehtävään kytketään oppituntien aikaisen työskentelyn sekä aktiivisuuden ja käyttäytymisen arviointi. Oppilaiden näkökulmasta molemmilla opettajilla on arvioinnissa oma, toisiaan täydentävä merkitys.

> Kumpikin arvioi eri tavalla.

> Etäopettaja tarkistaa tehtävät Wilman kautta.

> Etäopettaja pystyy arvioimaan paremmin.

> Lähiopettaja varmaan se mitä mä tunnilla oon ja teen tehtäviä ja etäopettaja niitten kokeitten ja palautettujen tehtäviä kautta parempi arvioimaan.

> Lähiopettaja, kun se näkee käyttäytymisen siellä tunnilla ja miten aktiivisesti tekee tehtäviä, mikä saattaa mennä etäopettajalta ohi.

> Lähiopettaja kertoo, miten on menny tunneilla.

Haastateltavat oppilaat toivat oman kokemuksensa mukaisesti etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa arvioinnin vahvuuksiksi sähköisesti lähetettyjen tehtävien palautuksen helppouden, digitaalisten tehtävien selkeyden ja pelillisten elementtien tuen arvioinnille. Haasteiksi he nostivat sen, että etäopettaja ei näe riittävästi oppilaiden työskentelyä ja kokivat välillä vaikeaksi osoittaa osaamistaan ilman kasvokkaista vuorovaikutusta. Suomea toisena kielenä opiskelevat oppilaat toivat esille oman haavoittuvaisen asemansa visuaalisen ja kielellisen tuen suhteen.

Nämä huomiot nostavat esiin etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen teknologisten ratkaisujen merkitystä siten, että oppilaiden kokemusten mukaiset haasteet eivät korostu. Käytännön ratkaisuihin tulee kiinnittää huomiota ja pedagogisia keinoja täytyy laajentaa. Etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota oppilaan saamaan palautteeseen ja lähiopettajan lisäksi myös etäopettajan mahdollisuuteen arvioida jatkuvaa työskentelyä.

4.6 Oppilaiden ääni ohjaamaan tulevaisuuden suuntaa

Oppilaiden kokemukset pulpetin takaa katsottuna osoittavat, että etäyhteyksiä hyödyntävä opetus voi parhaimmillaan olla sujuvaa, motivoivaa ja oppimista tukevaa. Kokemukset korostavat kuitenkin sitä, että opetuksen laatu ei synny teknologiasta itsestään, vaan pedagogisesti tarkoituksenmukaisista ratkaisuista, toimivasta vuorovaikutuksesta, selkeistä rakenteista ja opettajien yhteistyöstä. Tärkeässä roolissa on

monipaikkainen yhteisopettajuus, jossa etäopettajan aineenhallinta yhdistyy läsnä olevan opettajan tarjoamaan tukeen ja ohjaukseen.

Haastattelujen perusteella etäyhteydet voivat tarjota mahdollisuuden turvata opetussuunnitelman mukainen ja laadukas perusopetus myös tilanteissa, joissa pätevien opettajien saatavuus on rajallista tai opetusryhmät ovat pieniä. Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus ei ole ainoastaan käytännöllinen ratkaisu resurssihaasteisiin, vaan myös keino vahvistaa koulutuksellista yhdenvertaisuutta. Kun jokaiselle oppilaalle voidaan tarjota asiantuntevan opettajan ohjaamaa opetusta asuinpaikasta riippumatta, luodaan vahva perusta myöhemmälle oppimiselle ja tulevaisuuden osaamiselle. Samalla vahvistetaan laajemmin valtakunnallista elinvoimaisuutta ja alueellista tasa-arvoa.

Toimiva etäyhteyksiä hyödyntävä opetus rakentuu viime kädessä oppilaan kokemukseen siitä, että hänet nähdään, kuullaan ja hän saa tarvitsemansa tuen. Oppilaiden haastattelut nostavat esiin kehittämiskohteita, jotka tarjoavat suuntaa sekä käytännön kehittämistyölle että jatkotutkimukselle. Erityistä huomiota tulee kiinnittää vuorovaikutuksen vahvistamiseen, kielellisiä haasteita tukeviin toimintatapoihin sekä teknisen sujuvuuden varmistamiseen. Oppilaiden ääni tarjoaa arvokkaan lähtökohdan etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen kehittämiselle kohti entistä saavutettavampaa, yhdenvertaisempaa ja oppimista tukevaa perusopetusta.